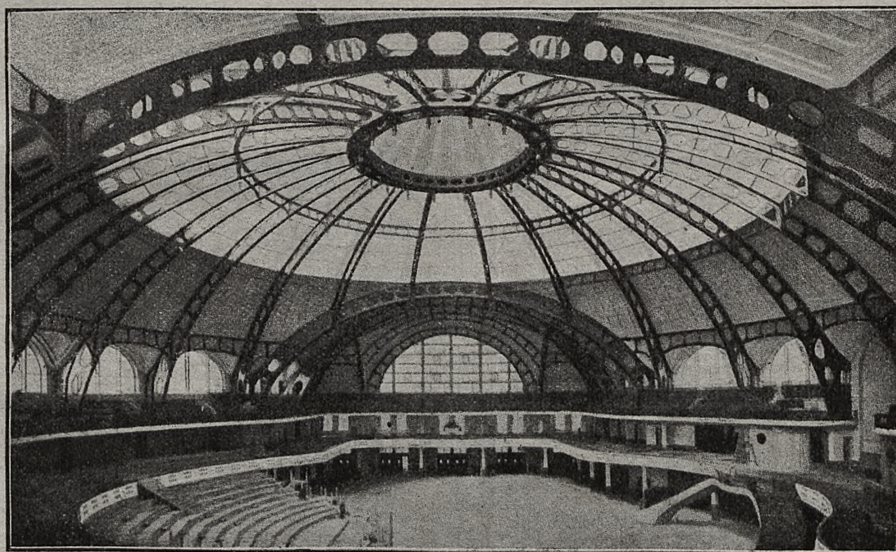
Należytość pocztową opłacono ryczałtem.

BUDOWNICZY

CZASOPISMO POŚWIĘCONE SPRAWOM PRZEMYSŁU BUDOWLANEGO

ROCZNIK IV. 1928 Nr. 5.

BIAŁA, BIELSKO, BYDGOSZCZ, CIESZYN, KATOWICE, KRAKÓW, LWÓW, ŁÓDŹ, POZNAŃ, STAROGARD, WARSZAWA, WILNO.

TREŚĆ NUMERU: Inż. Józef Rogowski: Kopuła w budownictwie nowoczesnem. — Stadjon sportowy w Pradze Czeskiej. — Fantastyczne plany budowlane Nowego Yorku. — Ignacy Chabielski: Konjunktura budowlana (wobec rozpoczęcia sezonu). — Obecny stan prac budowlanych P. W. K. — II. Polski Zjazd Naukowej Organizacji. — Wytrzymałość materjałów. — Przegląd ustaw i rozporządzeń. — Ruch budowlany. — Konkursy i przetargi ofertowe. — Kronika. — Przegląd czasopism. — Bibljografja. — Dodatek: Cennik materjałów budowlanych.

Rocznik IV. We Lwowie, 1 maja 1928. Nr. 5.

BUDOWNICZY

Czasopismo poświęcone sprawom przemysłu budowlanego.

Cena abonamentu 6 złotych półrocznie.
Redakcja i Administracja: Lwów, ul. Grodzickich l. 1, III piętro — Telefon 42-88.
Konto czek. P. K. O. Warszawa Nr. 152.580.

ORGAN DELEGACJI STAŁEJ
Zrzeszeń Budowniczych i Stowarzyszeń Zawodowych Przemysłowców Budowlanych Rzeczypospolitej Polskiej.

Ceny ogłoszeń: za jeden centymetr kwadratowy lub jego miejsce na końcu numeru 15 groszy, wewnątrz, w tekście 30 groszy, na pierwszej stronicy 40 groszy jednorazowo.
Przy najmniej 6-razowem ogłoszeniu odpowiedni rabat.

KOPUŁA W BUDOWNICTWIE NOWOCZESNEM.

Najważniejszy triumf starożytnego budownictwa to klasyczna kopuła Pantheonu rzymskiego. Lekko zdające się wznosić kształty tej kopuły w rzeczywistości są ciężkiemi z kamiennej masy blokami. Potężny ciężar sklepienny spoczął na filarach, siły rozpierające ujęto przez dobudowane mury i sprowadzono w teren. Ruina dziesięciobocznej kopuły świątyni Minerwa Medica pod Rzymem pozwala poglądowo obserwować rozkład sił statycznych w masywnym przekroju murów. Etapy dalszego rozwoju poprzez syryjskie budowle Justyniana, Hagia Sophia w Konstantynopolu i katedrę akwizgrańską aż do Liebfrauenkirche w Trier i kościoła św. Gereona w Kolonji dostarczają dowodów zwycięskiego opanowania materji przez genjalnych budowniczych.

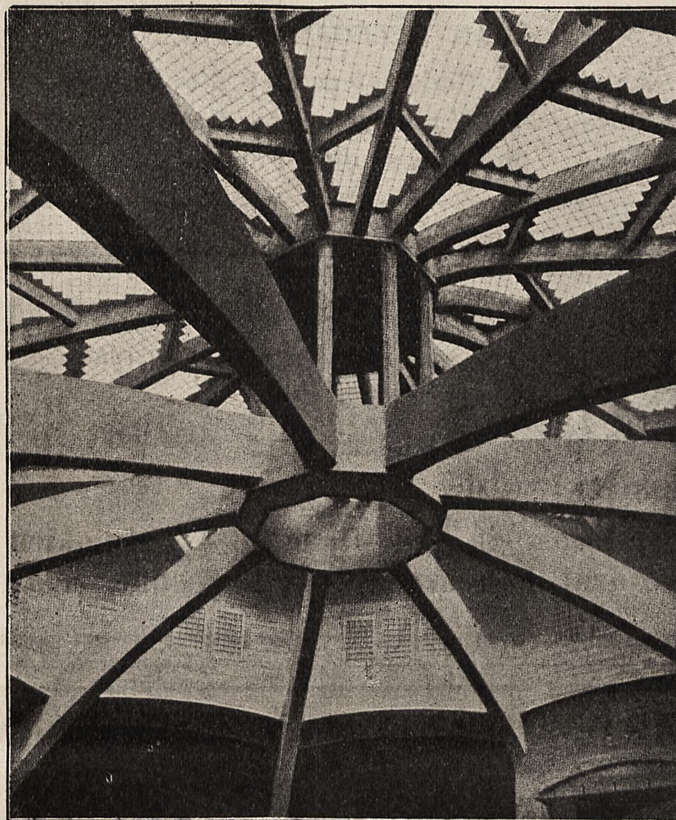
Coraz usilniejszem staje się dążenie do zupełnego wyrównania natężeń powstających w materjale. Ścisły umysł budowniczego sprowadza rozbieżne siły, działające w gotyckiem sklepieniu do jednej wypadkowej, by poprzez wezgłowie przypory i łęki odporne dotrzeć do fundamentów i niejako zakotwiczyć je w terenie. Budzące się silne poczucie przestrzeni i szeroki gest życiowy przyczynią się później do założeń centralnych, jak kościół św. Piotra w Rzymie, kościół św. Karola Boromeusza w Wiedniu, kościół dominikański Bożego Ciała we Lwowie i mnóstwo innych im podobnych, gdzie sztuka budowania dochodzi przez założenie kopuły do szczytu swego rozwoju.

Należy dziś zrehabilitować wiek XIX, że nie zdołał stworzyć własnego monumentalnego wyrazu przestrzennego; nie mógł bowiem uczynić tego, zbyt zaprzątnięty pełnym przewrotem na wszystkich polach techniki. Budowniczy czerpał swe idee narazie z szczęśliwszej przeszłości, szczęśliwszej przez to, że budowle architektoniczne każdej dawniejszej epoki powstawały równocześnie jako najwyższy współczesny wyraz techniki. Inżynierska technika wieku XIX pokonywała rozpiętości, o jakich dawniejsze wieki nie mogły zamarzyć, rozporządzała konstrukcjami żelaznemi i żelazo-betonowemi, które musiały do gruntu zmienić dotychczasowe sposoby budowania. Architekt tych czasów, nie rozumiejąc tkwiącej w nowym ruchu twórczej siły zbyt powoli i niechętnie szedł za nim. Conajwyżej próbował posługiwać się nowemi formami konstrukcyjnemi jako stylowemi igraszkami.

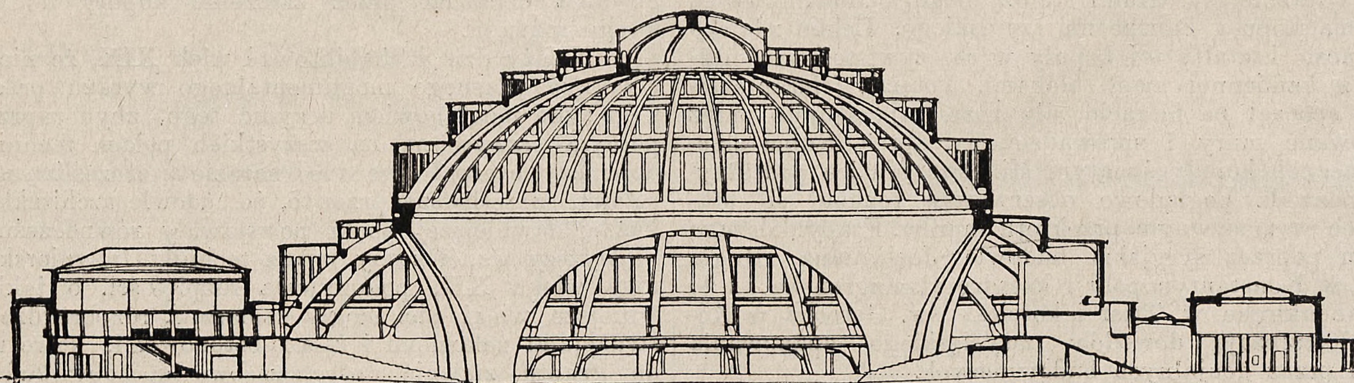
Nowemu ruchowi stylowemu początek dali dopiero tacy genjalni budowniczowie jak Otto Wagner w Wiedniu i Berlage w Amsterdamie, którzy głosili, że nowe konstrukcje budowlane, nowe cele budownictwa a przedewszystkiem nowy duch czasu musi przeobrazić i do gruntu zmienić dotychczasowe zapatrywania na twór architektoniczny.

Żelazo-beton zwłaszcza, okazał się doskonałą konstrukcją, pozwalającą przy małem użyciu materjału wykorzystać zupełnie wszystkie siły statyczne, działające w elementach budowlanych. Dokładna znajomość wytrzymałości konstrukcyj dawała architekcie swobodę i pewność w stopniu, jakim czasy dawniejsze w przybliżeniu nawet obdarzyć go nie mogły. Olbrzymie rozpiętości szły dziś w parze z delikatnemi i szczupłemi wymiarami słupów. Budowniczy mógł pozwolić sobie na największą oszczędność materjału w przeciwieństwie do przesadnych konstrukcyj wieków ubiegłych. Architektura wytworna, prawie niematerjalna należała już do najbliższej przyszłości.

Budownictwo obecne, dzisiejsze, występuje jako szereg wielkich zagadnień natury zbiorowej. Musi umożliwić wielkim tłumom zebrania, zabawy i sporty, widowiska i wzloty duchowe. Monumentalna budowla centralna święci dziś odrodzenie z ducha nowego czasu. Taką nowoczesną budowlą jest hala wystawowa w Frankfurcie n/M. (ryc. na okładce). Architekt Friedrich v. Thiersch zdołał tą ogromną z absydami przestrzeń, pokryć dwudziesto-boczną kopułą szklaną, którą oparł na żelaznej koronie dźwigarowej. W miejsce żeber sklepionych występuje dwadzieścia dźwigarów pod względem estetycznym korzystnie się wyróżniających od kratowych belek żelaznych w w. XIX. „Dużo powietrza i światła“ zasadniczy postulat dzisiejszego budownictwa spełniono tu w całej rozciągłości. Centralne założenie Hali samochodowej (Autohalle) w Aachen ryc. 1. której twórcami architekci Teodor Veil i O. Nauhardt

Ryc. 1.

Ryc. 2.

posuwa znacznie naprzód ideę szklanej kopuły. Ponad gwiazdą z cienkich żeber żelazo betonowych wznosi się „latarnia“, której szkielet konstrukcyjny składa się z elementów żelbetowych, pola międzyżebrowe wypełnia szkło.

Do tego typu należy krótko przed wybuchem światowej wojny zbudowana w Wrocławiu hala przeznaczona na uroczyste obchody t. zw. „Jahrhunderthalle“, której twórcą Max Berg. Z przekroju tej hali na ryc. 2. widać, że kopuła spoczywa na czterech ogromnych łukach, które tworząc trójkąty sferyczne, podtrzymują pierścień żelbetowy. Na nim opiera się trzydziestoramienna gwiazda z żeber, dźwigających u szczytu kopuły latarnię. Cztery absydy wykonano z podobnych elementów konstrukcyjnych. W stosunku do frankfurckiej hala wrocławska wykazuje zdecydowany postęp w rozwoju budownictwa, głównie w tem, że wygląd zewnętrzny jasno wyraża istotę wnętrza, którą stanowi i tu konstrukcja schodkowa, spoczywająca na pierścieniach.

Takie twory architektoniczne, które dostarczają wrażeń artystycznych, płynących zjednoczesnego oglądania ścisłej konstrukcyj i śmiałego ustosunkowania powierzchni i płaszczyzn, takie dzieła twórcze są niewątpliwie zwiastunami przyszłej wielkiej sztuki budowania, której początki zdajemy się już oglądać.

Ostatnim wyrazem współczesnej nam techniki są kopuły planetarjów Zeissa, (ryc. 3). skonstruowane na szkielecie z cienkich żelaznych sztab.

Budowniczych w najbliższej przyszłości czekają wielkie zadania. W dążeniu by stworzyć najbardziej współczesną formę architektoniczną muszą przełamać dotychczasową niechęć do zaznajomienia się z istotą nowoczesnych ścisłych konstrukcyj inżynierskich, które dziś są najsilniejszym w budownictwie wyrazem czasu, jak nim był Pantheon w starożytności lub gotycka świątynia w średniowieczu. Wszystkie epoki rozwoju ducha ludzkiego znajdują bowiem swój najbardziej materjalny wyraz w architekturze. Obudzenie się nowego ducha czasu jest zapowiedzią nowych form architektonicznych.

(Według G. A. Platz: „Moderne Kuppelbauten“ w miesięcz. „Die Koralle“).

Inż. Józef Rogowski.

STADJON SPORTOWY W PRADZE CZESKIEJ.

Dla pomieszczewia zlotu sokolstwa czeskiego w Pradze wybudowano w ostatnich czasach olbrzymi stadjon pod kierunkiem architekty Ludwika Cizeka.

Planowanie terenu dawnego kamioniołomu Strahova zaczęto w sierpniu 1925 roku. W ciągu 75 dni roboczych wydobyto i odwieziono na właściwe miejsce celem rozplantowania okrągło 70.500 m^3 ziemi. Ponieważ wschodnia część stajonu po starym kamieniołomie posiadała liczne przepaściste zagłębienia terenowe, musiano je wyrównać w ciągu dalszych 7-miu miesięcy przez nasypanie 310.000 m^3 ziemi w czem mieści się również i 90.000 m^3 kamienia użytego na podmurówkę.

Dla stadjonu zmakadamizowano i wybrukowano 32.000 m^3 ulic.

Zużyto do tego 1000 wagonów samego piasku i szutru. Kanały i rowy odprowadzają wodę z powierzchni 49 hektarów, wybudowano 4.824 *m* otwartych rowów i 350 *m* b. kanałów sklepionych.

Środkowa część stadjonu ma 410 *m* długości i 295 *m* szerokości czyli razem około 120.250 m^2 i pomieściła równocześnie 14.400 sokołów ćwiczących ze 400-tu przodownikami i 121 muzykantami. Ćwiczeniom przypatrywało się w dniu otwarcia zlotu 148.100 osób.

Ryc. 3. (Do art. na str. 2).

FANTASTYCZNE PLANY BUDOWLANE NOWEGO YORKU.

Według nadeszłych z Ameryki wiadomości polecił magistrat Nowego Yorku tamtejszej grupie architektów, wypracowanie projektu na nową dzielnicę z samych domów wieżowych t. zw. „drapaczy nieba“.

Przez budowanie domów w górę chcianoby oszczędzić czasu i kosztów na komunikacji i uniknąć bardzo już dziś rozległego rozbudowywania przedmieści.

Kilkudziesięcio - piętrowe bloki domów miałyby mieć kształt piramid, a rozliczne tarasy stanowiłyby drogi komunikacyjne, parki, place lotnicze i t. d.

Wydaje się, że jest to pierwszy planowy krok magistratu Nowego Yorku, by dotychczasową bezplanowość rozbudowy tego miasta przezwyciężyć i tą drogą pokonać wyjątkowe trudności jego z powodu geograficznie ograniczonego położenia miasta i horendalnie wysokiej ceny gruntów budowlanych.

KONJUNKTURA BUDOWLANA

(WOBEC ROZPOCZĘCIA SEZONU).

Ostatnie lata wykazały coraz bardziej wzrastające zainteresowanie opinji społecznej sprawą rozwiązania zagadnienia obudzenia ruchu budowlanego. W świadomości ogółu utwierdziło się wreszcie przekonanie, że ruch budowlany stanowi klucz do rozwiązania szeregu podstawowych zagadnień gospodarczych, że jego ożywienie powoduje wzrost wytwórczości przemysłów produkujących materjały budowlane w pierwszym rzędzie, w następstwie zaś wszystkich gałęzi przemysłowych, zmniejszenie zastępów bezrobotnych, rekrutujących się głównie z robotników niekwalifikowanych, wreszcie, w swym końcowym etapie daje jedyne rozwiązanie tak palącej kwestji socjalnej, jaką jest kryzys mieszkaniowy.

Zainteresowanie to zaczęło nabierać bardziej realne formy w ubiegłym roku, gdyż dotychczas, na skutek ogólnie znanych trudności, budownictwo nie istniało, lecz raczej wegetowało. Staje się też ciekawem w jakim stopniu rozwinął się ruch budowlany, jakie za sobą pociągnął wyniki i wreszcie, jak się zapowiada bieżący sezon budowlany.

Faktyczne ożywienie ruchu budowlanego nastąpiło w drugiej połowie roku ubiegłego, spowodowane, jeśli chodzi o budownictwo mieszkaniowe, wzmocnieniem akcji

*

kredytowej Banku Gospodarstwa Krajowego, jeśli zaś chodzi o budownictwo o charakterze publicznym — realizacją budżetów inwestycyjnych miast i państwa. Zgodnie z obliczeniami, narazie przybliżonemi, wartość przebudowanych w roku ubiegłym sum sięga 400 mlj. zł. Na akcję mieszkaniowo-budowlaną Bank Gospodarstwa Krajowego wypłacił 81 milj. zł. na poczet przyznanych w tym roku około 106 milj. zł. kredytów. Ogółem od początku swej akcji kredytowej (1925 r.) Bank przyznał 185 milj. zł. kredytów, z czego 147 milj. zł. zostało już zrealizowane. Budownictwo komunalne finansowane było częściowo z funduszów własnych miast, częściowo z pożyczek komunalnych, udzielanych przez Bank Gospodarstwa Krajowego. Poszło ono przedewszystkiem w kierunku budownictwa szkolnego, inwestycyj miejskich, częściowo w kierunku budowy domów dla bezdomnych bądź sfer niezamożnych. Budownictwo państwowe, skurczyło się znacznie w porównaniu do lat poprzednich, ograniczyło się do paru większych budowli reprezentacyjnych oraz budowy portu w Gdyni. Wspomnieć wreszcie należy, o momentach bardziej lokalnych, jak budownictwo, związane z Powszechną Wystawą Krajową w Poznaniu oraz rozpoczętą na większą skalę budową domków robotniczych jedno i dwu izbowych na Górnym Śląsku.

Brak dokładnej statystyki pozwala jedynie na zilustrowanie budownictwa prywatnego w miastach powyżej 50.000 mieszkańców. O ile więc w 1926 r. wykończono ogółem 1.605 takich budowli, w czem 711 mieszkalnych z 5.068 izbami, to w 1927 r. zakończono budowę 1.455 domów, w czem mieszkalnych 787 z 6.656 izbami mieszkalnemi. Z cyfr tych wynikają dwa wnioski: po pierwsze nastąpiło zwiększenie budownictwa mieszkaniowego, po drugie, budownictwo mieszkaniowe idzie po linji bardziej ekonomicznej budowy, w formie większych domów, zawierających większą ilość izb mieszkalnych.

O ożywieniu budownictwa świadczą również dane zawarte w wydawnictwie „Konjunktura Gospodarcza“. A więc ilość przepracowanych robotnika — godzin wzrasta (podstawa 1925/26 = 100) we wrześniu 1927 r. do 162,4, w październiku do 169,4; oparty na tej samej podstawie wskaźnik przewozów materjałów budowlanych podnosi się w październiku do 262; wskaźnik liczby rozpoczętych budowli wzrasta do 129; wskaźnik zatrudnienia w przemyśle budowlanym podnosi się do 134 (wskaźniki poprawione przez usunięcie wpływów wahań sezonowych).

Zwiększenie akcji budowlanej, które nastąpiło nieoczekiwanie dla wszystkich, pociągnęło za sobą momenty niekorzystne: a więc wzrost cen materjałów budowlanych oraz wzrost płac robotniczych. Jeśli mówimy o Warszawie to w przeciągu roku ceny materjałów podniosły się o 18 do 64% (cegła), robocizna zaś podrożała o 25%. Wskutek tych zmian wzrósł znacznie koszt budowy. Przyjmując pod uwagę koszt metra sześciennego muru w Warszawie, realny wzrost kosztów budowy w porównaniu z przedwojennym (złoty) wynosi 32%. Wskaźnik kosztów budowy nominalny (1925 = 100) wzrasta w końcu 1927 r. do 150,8.

Jakie są perspektywy budownictwa na rok bieżący? Należy stwierdzić, że naogół ruch budowlany zapowiada się pomyślnie. Rozmiary budownictwa państwowego nie są jeszcze znane, bowiem budżet inwestycyjny nie został jeszcze opracowany (w trakcie druku niniejszego artykułu przedłożył go Min. Robót Publ. Sumując projektowane inwestycje państwowe, samorządowe i prywatne otrzymamy sumę około $1^1/_2$ miljarda).

Zapowiadane jest jednak poważne zwiększenie kredytów budżetowych, dowodem czego w chwili obecnej może być budownictwo szkolne, mające sięgnąć 31 milj. zł.

W budownictwie komunalnym na plan pierwszy wysuwają się Warszawa i Poznań. Oba te miasta uzyskały poważne pożyczki inwestycyjne zagraniczne, z których Warszawa przeznacza na różne inwestycje 70 milj. zł. Budżet nadzwyczajny komitetu rozbudowy w Warszawie przewiduje wydatek 25 milj. zł., z których 8 milj. zł. jest przeznaczone na budowę cegielni miejskiej i remont istniejących domów, reszta zaś na nowe budowle mieszkalne. Budżet inwestycyjny Poznania zamyka się sumą 80 milj. zł. w czem 16 milj. przeznacza się na domy mieszkalne. Poważne budownictwo zapowiadają również miasta Górnośląskie. Przedewszystkiem ma być kontynuowana na dużą skalę budowa domów robotniczych.

Kilkadziesiąt miljonów złotych ma być przeznaczone na dalszą rozbudowę portu: miasta Gdyni oraz budowle związane z Powszechną Wystawą Krajową.

Jednocześnie z tem ulegnie prawdopodobnie poważnemu wzrostowi akcja kredytowa Banku Gospodarstwa Krajowego, z funduszów własnych oraz dalszych dotacyj skarbowych. Ogólnie można przewidywać, że w nadchodzącym sezonie zostanie przebudowane około 450—500 miljonów złotych, a więc suma jak na nasze stosunki imponująca, szczególnie, że w skład jej nie wchodzą liczne projektowane roboty inżynieryjne i kolejowe.

Powstaje pytanie, czy siły przemysłu będą w stanie sprostać zadaniu. Należy na nie odpowiedzieć twierdząco. Przeprowadzona przez sfery przemysłowe analiza, wskazuje na to, że nie ma podstaw do obawy o brak sił fachowych i materjałów budowlanych, szczególniej cegły, o której ostatnio tak wiele się mówi. Cegielnie istniejące są wstanie wyprodukować przeszło miljard cegły, co przy obecnej cenie jej, wymagałoby wydatkowania na budowle blisko 800 milj. zł. W odniesieniu do ceny cegły, która w poszczególnych miastach (Warszawa, Łódź) wzrosła znacznie, podkreślić należy że projektowane środki administracyjno-represyjne, i w tej dziedzinie, tak samo, jak w innych, odniosą skutek albo minimalny, albo wręcz odwrotny do spodziewanego. Jest to pewnik, potwierdzony długoletnią praktyką państwa Polskiego [1]). Wydaje się bardziej celowem w tej dziedzinie stworzenie takich warunków, któreby zapowiadały podniesienie wytwórczości cegielń i obniżyły, obok kosztów ogólnych, które się rozłożą na większą produkcję, również nieproporcjonalnie wielkie koszty dowozu cegły z cegielni na miejsce budowy (taryfy kolejowe, uporządkowanie dróg i t. p.). Wszelkie eksperymenty są zawsze kosztowne, i niecelowe o ile zgóry są skazane na niepowodzenie, dając jedynie chwilową, krótkotrwałą ulgę.

Jeszcze jedna sprawa zasadnicza. Jeśli pragniemy, by ruch budowlany rozwijał się normalnie, by mu nieoczekiwanie nie stawały na przeszkodzie różnorodne czynniki, musimy się do akcji budowlanej przygotować, nakreślić sobie zawczasu plany, rozłożyć ją na określony przeciąg czasu aby uniknąć gwałtownych skoków „konjunktury“ budowlanej. Unikniemy wówczas sztucznego wzrastania zapotrzebowania w pewnych miesiącach, głównie w końcu sezonu budowlanego, pamiętając o tem, że przedewszystkiem brak planowości powoduje te niekorzystne zjawiska, które później represyjnie musimy, czy zamierzamy hamować.

Ignacy Chabielski.

(Polski Przemysł Budowlany).

---

[1]) W trakcie druku artykułu niniejszego ukazało się rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej uznające cegłę za przedmiot powszechnego użytku (p. str. 8).

OBECNY STAN PRAC BUDOWLANYCH P. W. K.

(z referatu inż. arch. Jerzego Müllera, wygłoszonego w dniu 14 marca b. r. w Uniwersytecie Poznańskim).

Budowa każdej Wystawy napotyka na duże trudności, które są dla nich specjalnie charakterystyczne. Przedewszystkiem trudności te polegają na zmianach, wynikłych z indywidualności wystawców i samych eksponatów i uzależnione są od wystawców i ich postulatów, od charakteru eksponatów i ich wyglądu. Zgłoszenie wystawcy, zawisłe czasem od dodatniej lub ujemnej konjunktury w jego specjalności zawodowej, uzależnia jego udział w wystawie lub charakter jego udziału i te sprawy decydują się nieraz dopiero w przeddzień otwarcia wystawy tak, że program wystawy ustala się ostatecznie właściwie w dzień jej otwarcia. Stwarzą to trudności, hamujące lub opóźniające z jednej strony normalną pracę, z drugiej strony zmusza do przesądzenia wielu kwestyj, których rozwiązanie w przyszłości może się okazać nawet nieodpowiednie w danej chwili. Najbardziej może potężną trudnością jest operowanie niewiadomemi środkami i opieranie się na rachunku prawdopodobieństwa przy ustaleniu budżetu wystawy. Budżet zaś wystawy ustala się faktycznie z chwilą zamknięcia wystawy t. j. wtedy, kiedy wszystkie rozchody i dochody już są wiadome.

Tereny Powszechnej Wystawy Krajowej w Poznaniu leżą w mieście i to jest ich stroną wysoce dodatnią; słabą stroną jest ich rozerwanie między Parkiem Wilsona i Placem Ciętym, co jednakowoż znajdzie swe rozwiązanie pod względem administracyjnym, komunikacyjnym i architektonicznym.

Tereny Targów Poznańskich przed przystąpieniem do robót dysponowały Wieżą Górnośląską, Pałacem Targowym, Halą Maszyn, Pawilonem Przemysłowym i Handlowym oraz domem Administracyjnym z restauracją „Belweder“. Rozbudowa zatem terenu Targów polega na wzniesieniu tak zw. Hali „A“, Pawilonu Włókienniczego i Konfekcyjnego wraz z Westybulem reprezentacyjnym oraz Hali dla Ciężkiego Przemysłu. Oprócz tego między Pawilonem Ciężkiego Przemysłu a domem Administracyjnym powstaje pawilon Monopoli Państwowych, wieża zas Górnośląska otrzymuje połączenie z siąsiadującymi objektami.

Tak zwana Hala „A“ o zabudowanej powierzchni około 7.500 *m* wykonana jest jako budynek stały, a więc o konstrukcji żelbetowej i ceglanej odnośnie konstrukcji nośnych, wiązanie dachowe jest drewniane, oświetlenie pawilonu górne i górnoboczne. Hala w chwili obecnej jest wykonana w około 70% i to mniejwięcej w 100 dniach roboczych.

Hala włókiennicza i konfekcyjna wraz z westybulem reprezentacyjnym o łącznej powierzchni zabudowanej 9.500 *m* pomyślana również, jako budynek stały o ścianach i nośnej konstrukcji ceglanej i żelbetowej i o wiązaniu dachowem drewnianem. Podobną konstrukcję posiadać będzie również Hala Ciężkiego Przemysłu, o powierzchni zabudowanej około 9.500 *m* na południowej części terenów Targów. Przy zabudowie terenu trzymano się zasady obrzeżnego zabudowania terenu, co pod względem architektonicznym stwarza ogromne dziedzińce, pod względem gospodarczym daje możność maksymalnego wykorzystania płaszczyzny zabudowanej i oszczędza kosztów przy połączeniu pawilonów z magistratami wszelkiego rodzaju instalacji. Główne wejścia na teren pomyślane są z narożnika ul. Bukowskiej, Głogowskiej i od mostu dworcowego, boczne zaś wejście przy domu administracyjnym. Teren ten otrzymuje również bocznicę kolejową, która, przecinając ul. Głogowską, wchodzi na teren za Halą Ciężkiego Przemysłu, gdzie rozdziela się na tory w samej Hali Ciężkiego Przemysłu dla ruchomych kramów wagonowych, na teren przed Halą dla rozstawienia i rozwiezienia ciężkich eksponatów oraz dla obsłużenia wystawy komunikacyjnej, na placu między ulicami Śniadeckich, Wystawowej i Dr. Święcickiego.

T. zw. plac Dahmera między ul. Śniadeckich, Wystawową i Helj. Święcickiego, przeznaczono na wystawę Ministerstwa Kolei Żelaznych. Przylegający do tego na północ plac rządowy Uniwersytetu Poznańskiego z dokończyć się mającemi gmachami Chemji i Anatomji, przeznaczono na wystawę Kultury i Sztuki, Oświaty i in. Będzie to t. zw. wystawa Rządowa. Po drugiej stronie ul. Śniadeckich na narożniku ul. Grunwaldzkiej, umieszczona będzie wystawa Samorządów Wojewódzkich, wystawa Zw. miast oraz wystawa m. st. Warszawy, Poznania, Lwowa, Krakowa, Wilna, Łodzi i Katowic wraz z Samorządami Górnego Śląska. Na południe od tego terenu projektuje się wystawę Handlu i Finansów oraz spółdzielni. W budującej się w sąsiedztwie przyszłej Szkole Handlowej, umieszczona będzie wystawa Czerwonego Krzyża. Pozatem gmach szkolny stanowić będzie rezerwę Wystawy.

Tereny łącznikowe pomiędzy ul. Śniadeckich i Parkiem Wilsona, wykorzystane zostaną na budowę Pałacu Przemysłowego na placu przy ul. Orzeszkowej, natomiast plac na którym obecnie stoi pomnik Macierzyństwa, przeznacza się na Wystawę Ministerstwa Poczt i Telegrafów. Dotychczasowa słodownia browaru Huggera, odpowiednio przebudowana, stanowić będzie Centralną Restaurację wystawy i oprócz sal restauracyjnych pomieści w sobie sale bankietowe, dancing, nadscenkę i t. p.

Park Wilsona który tonąć będzie w powodzi zieleni i kwietników, przewidywany jest na teren odpoczynkowy. Na tymże terenie wzniesioną będzie nowa olbrzymia palmiarnia o konstrukcji żelaznej, przed którą stanie pomnik wielkiego prezydenta Stanów Zjednoczonych, Woodrow Wilsona. Oprócz tych budowli projektuje się w parku wzniesienie Pawilonu Uzdrowisk, pawilonu „Piękna Pani“ firmy B. Herse, oraz pawilonu Związku Hut Szklanych. Pozostałe miejsce wolne w parku Wilsona traktuje się jako rezerwę dla poszczególnych przemysłów czy wystawców. Na tem kończymy opis terenów wschodnich Powszechnej Wystawy Krajowej.

Bramą, która wzniesioną będzie przy ul. Matejki u wylotu ul. Siemiradzkiego opuszczamy tereny wschodnie i ul. Siemiradzkiego podążamy na teren zachodni między ul. Wyspiańskiego, Jarochowskiego, Chociszewskiego i Aleją Okrężną. Połączenie między temi dwoma terenami pod względem komunikacyjnym, architektonicznym i administracyjnym, nie jest jeszcze ostatecznie rozwiązane i stanowi bardzo poważny i trudny problem, rozwiązania którego w najbliższych tygodniach oczekiwać wolno.

Teren zachodni o zabudowaniu obrzeżnem, do którego wejście pomyślane jest, jako reprezentacyjny budynek, pełen jest akcentów architektonicznych i świetlnych i stanowi niejako „cour d'honneur“ całej wystawy. Teren ten znajduje się na obszarze około 100 morgów i pomieści w sobie wystawę rolnictwa, przemysłów z rolnictwem związanych, leśnictwa, ogrodnictwa, budownictwa oraz park rozrywkowy. Przecięty z północy na południe 40 metrową, zadrzewioną aleją platanową, teren ten pod względem rozmieszczenia poszczególnych działów Wystawy przedstawia się następująco: przy ul. Wyspiańskiego, jak już wspomniano, wzniesie się wejście główne, niejako rozbudowaną bramą, posiadającą 30-kilko metrową wieżę ze stacją meteorologiczną, biura administracji Wystawy, urząd pocztowy, pogotowie straży pożarnej, pogotowie ratunkowe, komisarjat policji, fryzjernię i umywalnie oraz ochronkę dla dzieci z ogródkiem. Na lewo od tego miejsca przy zaanektowaniu pawilonów szkoły powszechnej, ulokowany będzie pokaz budownictwa i budowy dróg, przemysłu

budowlanego oraz wytwórczości materjałów budowlanych. Na południe od tego działu ulokuje się przemysł spożywczy, przemysł maszyn rolniczych, produkcji roślinnej oraz reprezentacyjny pawilon organizacyj rolniczych. Posuwając się dalej na południe, spotykamy pola doświadczalne, ogrodnictwo, pawilon Instytutu Puławskiego. pawilon nawozów sztucznych oraz pawilony leśnictwa, łowiectwa i przemysłu drzewnego. Po drugiej stronie głównej aleji lokuje się wystawę żywego inwentarza, która pomieści w sobie kilka tysięcy żywych okazów bydła, nierogacizny, ptactwa, zwierząt domowych i t. p. Do tego działu przylega na północ duża arena z trybunami, na której to arenie będą się odbywały pokazy żywego inwentarza wobec zgromadzonej publiczności. Wobec trwającej w ciągu 10 dni czerwcowych wystawy żywego inwentarza, zabudowę tej części projektowano w ten sposób, żeby móc arenę wraz z trybunami zużytkować podczas trwania całej Wystawy. Dlatego też umieszczono park rozrywkowy w bezpośredniej z nią styczności. Na arenie zatem odbywać się będą widowiska masowe, koncerty, gry, pokazy sportowe i t. p.

Park rozrywkowy tworzyć będzie zamknięte w sobie „wesołe miasteczko“ które oprócz szeregu restauracyj, kawiarni, cukierni, dancingów i t. p., otrzyma cały szereg atrakcji i zabaw ludowych.

Na terenie zachodnim w wielkiej mierze wykonuje się prace instalacyjne, jako to: urządzenie ulic i kanalizacji, doprowadzenie wody, gazu i elektryczności. Specjalnie ta ostatnia gałęź ma na wystawie wielkie znaczenie z powodu konieczności rzęsistego oświetlenia i iluminowania całego terenu, dla oświetlenia pawilonów, dla reklamy świetlnej i dla siły motorycznej w parku rozrywkowym.

Jeżeli chodzi o realnie już rozpoczęte prace na terenach wystawowych, to oprócz prac drogowych i kanalizacyjnych rozpoczęto jeszcze zeszłego roku budowę Hali „A“ na Targu Poznańskim 1. marca zaś br. rozpoczęliśmy budowę Hali Włókienniczej wraz z westybulem Reprezentacyjnym oraz na terenie zachodnim główne wejście.

Obecnie finalizuje się umowę na budowę Hali Ciężkiego Przemysłu oraz na budowę pawilonów spożywczego, maszyn rolniczych, produkcji roślinnej i organizacji rolniczych.

Powyższe wykazuje, że wszystkie wielkie roboty budowlane już są opanowane. Pozostają do wykonania objekty mniejsze, które, w szeregu najbliższych miesięcy stopniowo rozpoczynać będziemy. Dotychczas cała praca postępuje według wytyczonego na początku programu, celowo i terminowo, i dotychczas żaden z terminów nie został przekroczony lub niedotrzymany, co daje gwarancję, że i ostateczny efekt będzie dobry pod każdym względem t. j. że przedewszystkiem Wystawa w dniu jej otwarcia będzie gotowa do przyjęcia wysokich dostojników państwowych i wielkich mas zwiedzających.

(Echo P. W. K. 1929).

II. POLSKI ZJAZD NAUKOWEJ ORGANIZACJI.

Przychylając się do prośby Komitetu Organizacyjnego II-go Polskiego Zjazdu Naukowej Organizacji, Pan Prezydent Rzeczypospolitej wyrazić raczył zgodę na objęcie protektoratu nad Zjazdem, podkreślając w ten sposób, jak doniosłe znaczenie ma rozwój Organizacji na podstawach naukowych w Polsce. Zjazd odbędzie się w Warszawie w dniach 4, 5 i 6-go maja r. b.

Konieczny też jest jaknajliczniejszy udział w Zjeździe przedstawicieli wszystkich sfer i gałęzi naszego życia gospodarczego i przemysłowego.

Dnia 24 marca odbyło się posiedzenie Organizacyjnego Komitetu Wykonawczego, gdzie zapadła uchwała o przesunięciu ostatecznego terminu przedstawiania skrótów referatów z dnia 25 marca, jak było ogłoszone poprzednio do 5 kwietnia. Skróty referatów nadesłane po tym terminie nie będą przyjęte przez Biuro Zjazdu, gdyż ze względów technicznych, nie mogłyby być wydane w druku przed rozpoczęciem obrad Zjazdowych. Poza tem Komitet Wykonawczy uchwalił zorganizowanie dla uczestników Zjazdu trzech wycieczek: 1. do fabryk warszawskich, 2. do Stoczni Gdańskiej i do Grudziądza, 3. do Zagłębia Dąbrowskiego. Biuro Zjazdowe podjęło starania w Ministerstwie Komunikacji w celu uzyskania ulg na kolejach dla uczestników Zjazdu.

Opłatę wstępu na Zjazd w kwocie zł. 30·— od osoby przyjmuje Biuro Komitetu Zjazdowego do dnia 1 maja r. b. Opłata może być wpłacana do P. K. O. na rachunek Polskiego Komitetu Naukowej Organizacji Nr. 16.699. Wszelkich informacyj, dotyczących Zjazdu, udziela Biuro Komitetu Zjazdowego, Warszawa, Mokotowska 51/53, tel. 38-13.

WYTRZYMAŁOŚĆ MATERJAŁÓW.

(Wiadomości z literatury technicznej).

Bauxit - cement. Na Węgrzech powstaje fabryka t. zw. Bauxit-cementu o fenomenalnych wprost zaletach. Fabrykę buduje „Ungarische Allgemeine Kohlenbergbau Aktiengesellschaft“ w Felsögalla. Produkcja ma się rozpocząć na wiosnę roku bieżącego.

Podaję poniżej wyniki prób „Eidgenössischer Materialprüfungsanstalt an der E. T. H. in Zürich“.

Przedmiot badania: Bauxit-cement z Felsögallu:

Ciężar gatunkowy	3·23
Strata przy wyżarzaniu (Glühverlust) . . .	0·74%
Ciężar objętościowy przy:	
a) maszynowem napełnieniu (maschinelleigestäubt)	1·040 *kg*/litr
b) luźnem wsypaniu (lose eingefüllt)	1·155 „
c) ścisłem napełnieniu (eingerüttelt)	1·760 „

Czas wiązania:
początek po 6 godz. 20 min.
koniec „ 8 „ 10 „
próba suszenia wynik korzystny
„ gotowania „ „

Wielkość ziarna	Pozostałość
Po przesianiu na sicie o 900 otworach na cm^2	= ślady
„ „ „ „ „ 4900 „ „ „	= 2·8%

Próba wytrzymałości:
zaprawa w stosunku 1 : 3
dodatek wody . . 7·8%

	Wytrzymałość na ciągnienie	Wytrzymałość na ciśnienie
po 1 dniu . .	32·6 kg/cm^2	628 kg/cm^2
„ 2 dniach . .	38·9 „	742 „
„ 3 „ . .	39·1 „	786 „
„ 7 „ . .	43·5 „	831 „
„ 28 „ . .	46·4 „	925 „

Jak widać z powyższego wytrzymałość na ciągnienie tego cementu po 1 dniu jest taką, jak naszych cementów po 28 dniach, a na ciśnienie po 1 dniu jest $2^1/_2$ razy tak wielka jak u naszych cementów po 28 dniach.

Cement ten wywoła przewrót w budownictwie a przedewszystkiem w żelazno-betonowem na Węgrzech i nie wiadomo,

czy ze względu na cenę i cła ochronne zdoła się przedostać do państw ościennych; chyba, że wyrób jego da się osiągać w każdej fabryce cementu przy użyciu pewnych nieznanych bliżej dodatków. *(Czasop. techn.)* *St. W.*

V. Stal nierdzewiąca wypróbowana przez dodanie niklu chromowego, ma wielką przyszłość w przemyśle budowl. ze względu na znaczne straty i niedogodności na skutek rdzewienia stali zwyczajnej.

Szkło „Triplex“ — nadzwyczajnie odporne na wszelkie uderzenia, można bić w nie młotkiem, wbijać gwoździe, nie stłucze się a spajane celulidem także i nie odpryskuje.

(Gazeta przem.-rzem.)

PRZEGLĄD USTAW I ROZPORZĄDZEŃ

Rozp. Prez. R P. P. z dnia 16 marca 1928 o zaopatrywaniu ludności w wodę stanowi jak mają być budowane i utrzymywane urządzenia do zaopatrywania ludności w wodę, przeznaczone do użytku publicznego. Prawo takiej budowy przysługuje wyłącznie gminie zgodnie z planem zabudowy i prawem budowlanem (Dz. u. R. P. Nr. 23, poz. 202, art. 410, p. 9, 415, 416 i 417).

Rozp. Prez. R. P. P. z dnia 16 marca 1928 o usuwaniu nieczystości i wód opadowych — jako obowiązkach gminy wedle szczegółowych przepisów o zakładaniu kanalizacji, urządzeń do zbierania śmieci i odpadków gospodarczych, ścieków nadających się do bezpośredniego wpuszczania do zbiorników wód powierzchniowych i do ziemi, ustępów publicznych.

Rozp. Prez. R. P. P. z dnia 16 marca 1928 o umowie o pracę pracowników umysłowych — czyni wszelkie postanowienia umów indywidualnych, regulujących stosunek pracy mniej korzystnie dla pracowników umysłowych, aniżeli to czyni rozporz. niniejsze, nieważnemi a w miejsce ich stawia jako obowiązujące właściwe postanowienia rozp. niniejszego, wylicza szczegółowo kogo uważa się za pracownika umysłowego (wyklucza m. i. uczniów i praktykantów) rozróżnia zawarcie umowy na okres próbny, na okres wykonania określonej roboty, na czas określony i na czas nieokreślony, reguluje prawa i obowiązki stron stanowi zakaz konkurencji ze strony pracownika w stosunku do pracodawcy, reguluje rodzaje, wysokość i sposób wypłaty wynagrodzenia, prawo do wynagrodzenia pracownika w czasie jego choroby, ćwiczeń wojskowych, prawo i rodzaje potrąceń z płacy pracownika, wydawanie świadectw i sposoby rozwiązania umowy o pracę, w końcu regulamin pracy, sankcje karne i przepisy końcowe. Rozp. wchodzi w życie na całym obszarze R. P. z wyjątkiem wojew. Śląskiego — w 4 miesiące po ogłoszeniu tj. od 23 lipca 1928, na obszarze zaś wojew. Śląskiego w 4 miesiące po zgłoszeniu zgody Sejmu Śląskiego na to rozporządzenie.

Rozp. Prez. R. P. P. z dnia 16 marca 1928, o umowie o pracę robotników (z wyjątk. prac. umysłowych — roln., leśn., ogrodn., zatrud. w urz. państw., komunalnych, służby i dozorc. domowych) do wykonywania pracy na rzecz pracodawcy (osyby fizycznej lub prawnej, prawa pryw. lub publicznego) za umówione wynagrodzenie.

Umowę o pracę zawiera się: na okres próbny, najdłużej 7 dni, z możnością rozwiązania każdej chwili tak z jednej jak i drugiej strony; na okres wykonania określonej roboty, na czas określony lub nieokreślony. Nierozwiązanie umowy o pracę przed upływem okresu próbnego jest równoznaczne z zawarciem umowy o pracę na czas nieokreślony o ile nie jest zawarta inna umowa (j. w.).

Pracodawca winien w ciągu miesiąca od otw. danego zakładu wzgl. od wejścia w życie niniejszego rozporz. (4 mies. po ogłosz. t. j. po 23 marca 1928, na Śląsku 4 mies. po ogłosz. zgody Sejmu Śląsk.) podać do wiadomości obw. insp. pracy czy sam wzgl. kto kieruje zakładem pracy a następnie do 3 dni o każdej zmianie na stanowisku kierownika zakładu pracy.

Umowę o pracę rozwiązuje się: po upływie czasu, o ile była zaw. na czas określony; po ukończeniu roboty, wyraźnie oznaczonej, o ile strony przyjęły termin ukończenia roboty jako termin ustania umowy, po upływie okresu wypowiedzenia przy umowie na czas nieokreślony; wskutek śmierci robotnika; z chwilą wcielenia robotnika jako poborowego do służby czynnej w wojsku stałem. Wypowiedzenie umowy dokonane być ma najmniej na 2 tygodnie naprzód (o ile nie umówiono dłuższe okresy jednakie w takim razie dla obu stron) a kończyć się ma zawsze w sobotę lub inny przyjęty dzień wypłaty. Umowę zawartą na czas nieokreślony pracodawca może rozwiązać natychmiast pod warunkiem wypłacenia robotnikowi całkowitego wynagrodzenia za okres wypowiedzenia. Pracodawca nie ma prawa wypowiadać umowy o pracę: *a)* w ciągu 4 tyg. niezdoln. robotn. do zarobkowania, spowod. przez nieszczęśl. wypadek lub chorobę; *b)* w czasie pomiędzy chwilą powołania robotnika na ćwiczenia wojskowe rezerwy a końcem odbycia tych ćwiczeń; *c)* podczas trwania ustawowego urlopu robotnika.

Następnie zawiera rozporządzenia zaostrzenia dla utrudnienia obejścia tych przepisów, normuje zasady zachowania się w wypadkach siły wyższej, niezwłocznego rozwiązania umowy o pracę przed upływem terminu umowy względnie bez zachowania obow. okresów wypowiedzenia z ważnych powodów, w szczególności może robotnik rozwiązać umowę o pracę z winy pracodawcy w następujących wypadkach: w razie czynnych zniewag lub czynów względem robotnika ze strony pracodawcy, sprzeciwiających się prawu lub dobrym obyczajom, oraz w razie niewykonywania przez pracodawcę istotnych zobowiązań z umowy wynikających względem robotnika.

Pracodawca może rozwiązać umowę z winy robotnika zwłaszcza w następujących wypadkach: w razie ciężkich zniewag wobec pracodawcy, swych przełożonych lub ich rodzin, w razie niezachowywania przepisów bezpieczeństwa mimo przestróg, w razie popełnienia kradzieży lub rozmyślnego uszkodzenia mienia pracodawcy, w razie niestawienia się robotnika dłużej niż przez 3 dni z rzędu lub ogółem więcej niż przez 6 dni w ciągu miesiąca bez przyczyny uzasadnionej, w razie, gdy robotnik odmawia wykonywania swoich istotnych obowiązków, wynikających z umowy lub przepisów niniejszego rozporządzenia, w razie udowodnionej zdrady, przez robotnika zastrzeżonej tajemnicy zakładu pracy, w razie świadomie na podstawie fałszywych świadectw uzyskanej pracy.

Wynagrodzenie obliczone i wypłacone ma być w gotówce, wzbronioną jest wypłata innymi walorami (weksle, skrypta dłużne i t. p.). Pracodawca obowiązany jest prowadzić księgi i wykazy wypłat, etc. i przechowywać je 5 lat. Rodzaje ksiąg i t. d. ustali rozporządzenie. W zakładach zatrudniających powyżej 4 robotników, każdy otrzymać ma najpóźniej w 7 dni po rozpoczęciu pracy, bezpłatnie książeczkę obrachunkową, bliższe szczegóły ustali rozporz. Wypłata wynagrodzenia powinna rozpoczynać się nie później jak bezpośrednio po zakończonym dniu pracy i nie wolno wypłacać w sklepie, jadłodajni i t. p. zakładach. Pracodawcy nie wolno pobierać procentów od pożyczek udzielanych robotnikowi ani też wynagrodzenia z tytułu poręczenia za jego zobowiązania pieniężne.

Rozporządzenie przewiduje dalej utrzymywanie przez pracodawców sklepów z artykułami pierwszej potrzeby, rodzaje należności i sposoby ich potrąceń z wynagrodzenia robotnika, granice zajęcia administracyjnego, zapowiedzenia i zajęcia sądowego, wynagrodzenia robotników za alimenty i inne należności.

Prawo robotnika do wynagrodzenia nie może być przez robotnika zastawione lub odstąpione osobie trzeciej, umowa wbrew temu zakazowi zawarta jest nieważna.

Wysokość wynagrodzenia powinna być określona bądź w umowie indywidualnej bądź zbiorowej, obowiązującej danego pracodawcę, w braku takiego określenia ma miejsce wynagrodzenie zgodne ze zwyczajem miejscowym, w braku tegoż — słuszne wynagrodzenie.

W razie rozwiązania umowy wskutek śmierci robotnika pracodawca winien rodzinie wypłacić po 10-letniej pracy robotnika 2-tygodn. po 20-letniej pracy 4-tygodn. wynagrodzenie jako odprawę bez względu na ubezpieczenie emerytalne robotnika.

Kary pieniężne (najwyżej 1/4 dziennego zarobku) jeżeli są przewidziane w regulaminie pracy mogą być nakładane (nie później jak do 3 dni od chwili ustalenia wykroczenia) w następujących wypadkach: za rozmyślnie źle lub niedbale wykonywanie robót, rozmyślnie psucie materjałów, narzędzi, maszyn, nie przybycie do pracy, spaźnianie się, samowolne opuszczanie jej w ciągu dnia roboczego bez uzasadnionej przyczyny, za zakłócenie spokoju, za nietrzeźwość przy pracy, nieprzestrzeganie przepisów bezpieczeństwa od ognia i t. p.

Regulamin pracy winien być wydany do każdego zakładu pracy, zatrudniającego ponad 20 robotników i to w ciągu 4 tyg. od otw. zakładu wzgl. od wejścia w życie niniejszego rozp. i winien zawierać: oznaczenie początku i końca pracy oraz przerw w pracy, czas normalnego czyszczenia narzędzi, i t. p., przesuwanie zmian w zakładach o ruchu ciągłym, wykaz dni świątecznych ustawowych i innych w danym zakładzie stale przestrzeganych, czas i miejsce wypłaty wynagrodzenia, przepisy ostrożności, bezpieczeństwa, rodzaje i wysokość kar, taksy za zgubione lub zniszczone książeczki obrachunkowe i wyciągi z przepisów prawnych dotyczących stosunków pracy. Regulaminy zatwierdza obwodowy inspektorat pracy a podaje robotnikowi do wiadomości pracodawca przed przystąpieniem robotnika do pracy.

Przepisy karne obejmują grzywny od 10 względ. 50—1000 zł. i areszt do 6 tyg. o ile inne ustawy nie przewidują za te wykroczenia kar surowszych i regulują odpowiedzialność karną właścicieli zakładów, ich zastępców lub kierowników a przepisy końcowe uznają wszelkie postanowienia umów, regulujące warunki pracy mniej korzystnie dla robotników aniżeli to czyni niniejsze rozp. za nieważne a zarazem ulegają postanowienia takie z mocy samego prawa zastąpieniu przez odnośne postanowienia niniejszego rozporządzenia.

Rozp. wchodzi w życie na całym obszarze R. P. P. z wyj. wojew. Śląskiego w 4 miesiące po ogłoszeniu, na obszarze wojew. Śląskiego w 4 miesiące po ogłoszeniu zgody Sejmu Śląskiego na niniejsze rozp. a równocześnie tracą moc obow. sprzeczne z niem przepisy dotychczasowe.

Rozp. Prez. R. P. P. z dnia 16 marca 1928 r. o bezpieczeństwie i higjenie pracy zabezpieczyć ma ze strony przedsiębiorców środki zapewniające ochronę życia i zdrowia pracowników w szczególności przy maszynach itp. (osłony) w lokalach wentylacje, światło i ogrzewanie, odkurzanie, usuwanie wyziewów, odpowiednie urządzenie jadalni, ubieralnie, umywalnie, ustępy, i t. p. zgodnie z odnośnymi przepisami sanitarnymi i szczegółowymi przepisami do tego rozp. pod nadzorem inspektorów pracy i pod rygorem kar aresztu do 6 tyg. i grzywny do 3000 zł. lub jednej z tych kar o ile dany czyn nie ulega karze surowszej. Rozporz. wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Rozp. Prez. R. P. P. s dnia 22 marca 1928 o postęp. przymusowem w administracji celem wprowadzenia w życie za pomocą odpowiednich środków przymusowych: obowiązujących przepisów prawnych, orzeczeń, zarządzeń, nakazów i zakazów władz administr., wydawanych przez nie w celu wykonywania ustaw i rozporządzeń.

Rozp. Prez. R. P. P. z dnia 22 marca 1928, o sądach pracy — powołanych do rozstrzygania spraw spornych cywilnych, wynikających ze stos. pracy i nauki zawodowej pomiędzy pracodawcami a pracownikami lub uczniami oraz między pracownikami tego samego przedsiębiorstwa tudzież rozpoznawania spraw karnych o przekroczenie przepisów prawnych o ochronie pracy najemnej. Właściwość sądu pracy uchyla właściwość władz administracyjnych oraz sądów powszechnych. Strony wiodące spór nie mogą zrzec się właściwości sądu pracy na rzecz sądów powszechnych natomiast mogą poddać każdą poszczególną sprawę należącą do właściwości sądów pracy orzecznictwu sądu polubownego.

Rozp. Prez. R. P. P. z 22 marca 1928 r. uzupełn. postanowienia rozp. Prez. R. P. P. z dnia 31 sierpnia 1926 r. **o zabezpieczeniu podaży przedmiotów powszechnego użytku** — zalicza m. i. do tych przedmiotów także i — cegłę. Celem przeciwdziałania zwyżce na te przedmioty upoważnia się Min. Spr. W. aby po wysłuchaniu opinji fachowych i w porozumieniu z resortowymi Min. regulował cenę także i cegły.

Rozp. wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

RUCH BUDOWLANY.

Roboty zamierzone i rozpoczęte względnie prowadzone w dalszym ciągu.

Roboty publiczne w całym kraju:

Rząd zamierza budować z nadzwyczajnych kredytów inwestycyjnych następujące budowle: gmach drukarni państw. w Warszawie; Gmach województwa w Warszawie; gmach starostwa: w Brasławiu, Postawach, Nowogródku, Drohiczynie i w Gdyni; budowę domków dla posterunków na granicy wschodniej i zachodniej; budowę strażnic, bud. dla półbrygady i pomieszczenia dla bataljonów; gmach Izby skarbowej w Warszawie i w Łodzi; gmachy dla Urzędów skarbowych; budowę sądu okręgowego: w Pińsku, Nowogródku, Białymstoku, Tarnowie i Łodzi; budowę sądów grodzkich na terenie woj. wschodnich; budowę sądu powiatowego w Rawie Ruskiej; gmach szkoły morskiej w Gdyni; Gimnazjum: w Łucku, Święcianiach, Lidzie, oraz IV-te we Lwowie; Bibljotekę Jagiellońską w Krakowie; Zakład anatomji opisowej Uniwersytetu w Wilnie; Bibljotekę Politechniki we Lwowie; gmach anatomji Uniwersytetu w Poznaniu; Akademję Górniczą w Krakowie; Seminarjum żeńskie dla nauczycielek szkół zawodowych w Warszawie; Szkołę techniczną w Wilnie; Szkołę górniczo-hutniczą w Dąbrowie Górniczej; budowę domu urzędniczego w Warszawie; Instytut Wychowania fizycznego; budowę domów w wojew. wschodnich dla Korpusu Ochrony Pogranicza — i inne. — Urządzenie światła elektr. w Borszczowie, Zarząd Gminy Miasta (20/IV. 1928). Budowowa dworców kolej. w Kacku Małym i Wielkiej Wsi, Dyr. Kolei Państw. w Gdańsku (27/IV. 1928). Budowa elektrowni, gmina Kęty, kredyt na rok bieżący 100.000 zł. Budowa domu leczniczego I-piątrowego w Krośnie, Powiatowa Kasa Chorych (14/IV. 1928). Budowa domów robotniczych na terenie woj. Śląskiego, Urząd woj. Katowice (25/IV. 1928). Roboty budowlane remontu konserwacyjnego w garnizonach O. K. nr. 11 w okresie budż. 1928—29, 2-gi Okr. Szef. budown. w Lublinie (14/IV. 1928). Budowa 2-piątrowego budynku koszarowego Nr. 2 na lotnisku w Skniłowie pod Lwowem, 6 Okr. Szef. budown. Lwów (25/IV. 1928). Budowa Rzeźni Miejskiej w Pabjanicach, Magistrat (20/IV. 1928). Budowa gmachu fabrykacyjno-magazynowego w Radomiu o konstrukcji przeważnie żelazo-betonowej zab. 70.000 m^3, Polski Monopol Tytoniowy Warszawa (12/IV 1928). Urządzenie Miejskiej Targowicy zwierzęcej w Siedlcach (około 3 *ha* wraz z betonowym parkanem), Magistrat (11/IV 1928). Dokończenie budowy

2 domów mieszkalnych w Skniłowie pod Lwowem, wodociągi i kanalizacja w domach oficerskich w Dęblinie, instalacja elektrotechniczna tamże i budowa 4 domów mieszkalnych na terenie koszar IV pułku piechoty w Kielcach budowa 2 domów dla podoficerów w Grodnie, Fundusz Kwat. Wojsk. Warszawa (11/IV 1928). Budowa budynku magazynowego w Warszawie, Pawia 53/55, Dyr. Polskiego Monopolu tytoniowego (16/IV 1928). Wykonanie skupionego ogrzewania w bud. dworców na st. Koło i Konin, Dyr. Kolei Państw. w Warszawie. Budowa budynków gospodarczych przy szkole żeńskiej w Łodygowicach i przebudowa bud. szkol. tamże, Starostwo Żywiec (16/IV. 1928). Roboty drobnego remontu w gmachach państwowych m. Wilna, Okr. Dyr. Robót Publ. Wilno (21/IV 1928). Prace blacharskie i dekarskie dla budowy bloku X kolonji robotniczej w Poznaniu, ogł. Magistrat (21/IV. 1928). Roboty instalacyjne, stolarskie, ślusarskie oraz dekarskie przy budowie gmachów Anatomji i Chemji w Poznaniu, ogł. Państw. Inspekcja Budowlana, Poznań (28/IV. 1928).

Roboty prywatne: Lwów-miasto.

Budowa domu drewnianego na Bogdanówce, Kunz J. — *budowa willi* Kadecka i Pochyła, Semkowicz A. — *budowa domu parterowego:* na Bogdanówce, Trzaska A. i P.; na Bogdanówce, Dryniuch W.; boczna B. Goldmana, Kołodka M.; Torosiewicza 15, Pinkerfeld J.; boczna Błonnej (z mansardem), Białkowski K. i A. — *budowa magazynu:* Jagiellońska 11 a, Osterman J.; Bema 12 b, Bardach S. — *budowa domu I-piętrowego:* Kordeckiego 36, Pollak K.; Droga Lubieńska, Kowalska M.; Boczna Zielonej, Dr. Korczewski A. M.; Na Błonie, Frux S. i Baum S.; Kochanowskiego 93, Inż. Opolski A.; Herbułów, Inż. Kuryłło — *budowa domu II-piętrowego:* Droga Wulecka, Pichler J.; Tarnowskiego 21, Menker B.; Nabielaka, Spółdz. Stow. Mieszkań. Prof. Politechniki — *budowa garaży:* Lwowskich Dzieci 11, Pilaciński P.; Łyczakowska 27, Wczelakowa J.; *nadbudowa:* I-piętra nad parter. oficyną oraz wykonanie nowych stropów i dachu, Bogusławskiego 8, Skuła M.; I piętra, Białohorska 74, Konarski J. i A.; III-piętra, Długosza 12, Morecki O. — *przebudowy:* spalonej piekarni i rekonstrukcja domu piętrowego, Żółkiewska 127, Paszek K.; kręgielni Franciszkańska 7, Tow. „Gwiazda“; — *rekonstrukcja* domu Listopada 73, Kaszubska A. — *inne:* budowa wagi pomostowej L. Sapiehy 13, Dynak J.; budowa Pawilonu Państw. Monopolu Spirytus. na Targach Wschodnich, Dyr. Państw. Mon. Spir.

Konkursy i przetargi.

Przetarg na urządzenie elektrowni ogłasza miasteczko Baligród.

Konkurs na przeprowadzenie instalacji centralnego ogrzewania w gmachu nowego ratusza w Drohobyczu, ogł. Magistrat (30/IV. 1928).

Konkurs na urbanistyczny plan zabudowy budowiska obejmującego około 4.3 *ha* w Królewskiej Hucie, ogł. Magistrat (16/V. 1928).

Konkurs na projekt budowy domu gminnego, ogł. Gmina Knurów (30/V. 1928).

Konkurs architektoniczny na wykonanie szkicu gmachu Drukarni Państw. w Warszawie, Dyr. Robót Publ. Bliższe informacje w miejscowych Kołach Architektów.

Konkurs na zaprojektowanie wnętrz w gmachu Min. W. R. i O. P., ogł. Dyr. Robót Publ. Warszawa. Bliższe informacje w miejscowych Kołach Architektów.

Konkurs na budowę jednego skrzydła II-piętr. Powszechnej Szkoły Bliźniaczej w Wieluniu, ogł. Magistrat (18/IV. 1928).

Konkurs na projekt gmachu Bibljoteki Politechniki we Lwowie, rozpisuje Lwowska Dyr. Robót Publ. Budynek stanie na gruntach przy kościele Marji Magdaleny i ma być wzniesiony kosztem 800—900.000 zł.

Przetarg na adaptację na cele pocztowe budynku przy ul. Strażackiej 15 w Częstochowie, rozpisuje Dyrekcja Poczt i Telegrafów w Krakowie; termin składania ofert 2 maja 1928.

Przetarg na wykończenie wewnętrzne i zewnętrzne: *a)* gmachu mieszkalnego „Domu Starców“ w Rypinie oraz *b)* budynku gospodarczego tamże, ogłasza Wydział Powiatowy Sejmiku Rypińskiego; termin składania ofert 15 maja 1928.

Przetarg na budowę: 3 murowanych domów 8-mio mieszkaniowych na stacjach Chełm, Kowel i Włodzimierz, 6 murowanych domów 4-ro mieszkaniowych na st. Regny Hrubieszów, Izbica, Szczebrzeszyn i Powursk, 7 murowanych półkoszarek na linjach: Kowel—Mogilany, Zawada—Włodzimierz oraz Brześć—Kowel, 2 murowanych koszarek na linjach: Rejowiec—Kowel i Kowel—Mogilany, 5 żelbetowych wież ciśnień na st. Sarny, Włodzimierz, Ostrowiec, Nieświcz, Krasnik oraz 2 stacji pomp i 2 budynków mieszkalnych dla maszynistów na st. Kraśnik i Nieświcz ogłasza Dyr. Kolei Państw. w Radomiu (9/V. 1928).

Przetarg na budowę Strażnicy Celnej (bud. mieszkalny i gospodarczy) w pobliżu m. Chorzele (pow. Przasnyckiego) ogłasza Dyr. Robót Publ. Woj. Warszawskiego. Oferty w zapieczętowanych i zalakowanych kopertach z napisem: „Oferta na budowę strażnicy w Chorzelach“ z załączonem wadjum w wys. 5% sumy ofertowej, należy składać do kancelarji Oddziału Budowlan. Dyrekcji (Aleje Ujazdowskie 5) w term. do dnia 4 maja r. b. o godz. 12, o której to godzinie odbędzie się rozprawa ofertowa. — Ślepe kosztorysy (za opłatą 6 zł.) otrzymać można w Dyrekcji gdzie również są do obejrzenia wzory umowy, warunków ogólnych i projekt. Dyrekcja zastrzega sobie dowolny wybór przedsiębiorcy, niezależnie od podanej sumy. Dyrektor (—) W. Tryliński.

KRONIKA.

Okólnik Ministerstwa Spraw Wewnętrznych o kolejności kredytów z funduszu rozbudowy miast. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych rozesłało do wojewodów okólnik w sprawie rozbudowy miast.

Okólnik ten dotyczy kolejności przyznawania kredytów z funduszów, przeznaczonych na rozbudowę miast. Zasadniczą tendencją okólnika jest poparcie akcji, zmierzającej do powiększenia ilości małych mieszkań dla rodzin robotniczych i pracowniczych. W związku z tem w porozumieniu z Ministrami Robót Publ. i Skarbu, Min. Spraw Wewnętrznych zarządził, aby komitety rozbudowy występowały o kredyty budowlane przedewszystkiem dla gmin i spółdzielni mieszkaniowych, względnie mieszkaniowo-budowlanych lub innych instytucyj na zysk nieobliczonych, budujących domy dla rodzin robotniczych i pracowniczych z mieszkaniami od 1—4 izb wraz z kuchnią. Dopiero po uwzględnieniu zgłoszeń, zmierzających do poparcia budownictwa spółdzielni mieszkaniowych wyżej wymienionych, mogą występować komitety rozbudowy o kredyty dla innych instytucyj, przyczem i tutaj również powinny być przedewszystkiem uwzględnione budynki z małemi mieszkaniami. O kredyty dla budujących większe mieszkania, można występować do Banku Gosp. Krajowego, dopiero po uwzględnieniu zgłoszeń, odnośnie do wyżej wymienionych kategoryj mieszkań stałych.

W związku z tym okólnikiem Bank Gosp. Krajowego nie będzie uwzględniał wniosków komitetów rozbudowy o udzielenie kredytów dla budownictwa, nie objętego zasadami powyższego okólnika.

Z okólnika widoczne jest ścisłe stosowanie zaleceń Komisji ankietowej badania warunków i kosztów produkcji oraz wymiany.

Organ do spraw rozbudowy miast. Oddawna czynniki zainteresowane w rozbudowie miast domagały się stwo-

rzenia przy jednem z Ministerstw, patronujących rozbudowie miast, organu, który rozważałby wszelkie sprawy, związane z państwową polityką rozbudowy.

Sprawa ta weszła obecnie w stadjum realizacji. Aby nie stwarzać nowych wydatków, związanych z powołaniem do życia specjalnego urzędu, czynniki rządowe postanowiły rozszerzyć kompetencję istniejącej od dłuższego czasu państwowej rady rozbudowy miast. Funkcje zastępcze rady, która zbiera się zbyt rzadko, będzie pełnić mająca powstać obecnie główna komisja rady, która będzie zbierać się przynajmniej raz na miesiąc.

Do kompetencji rady należałoby, oprócz czynności kontrolujących akcję budowlaną, takie sprawy jak: ustalenie zasad programowych państwowej polityki budowlanej opinjowanie projektów i wniosków o zmianach i uzupełnieniach ustawodawstwa rozbudowy miast, oraz normalizacji budownictwa i jego potanienia.

Skład rady, która ma być organem opinjodawczym przy Ministrze Skarbu, i zasiadać pod jego przewodnictwem przewidziany jest w rozporządzeniu Prezydenta Rzpltej o budowie miast z roku 1927. Wyłoniona zaś przy radzie komisja główna składałaby się z 7 osób, między innemi z przedstawicieli zarządu m. Warszawy, zarządu Związku miast, delegatów ruchu spółdzielczego i budowlanego.

Organizacja Powsz. Zakładu Ubezpieczeń dla pracowników umysłowych. Prawdopodobnie już na 1 lipca b. r. zostanie ukończona rejestracja zakładów pracy oraz ubezpieczonych. Liczba ubezpieczonych pracowników umysłowych przekroczy cyfrę 100.000. Zakłady, które do dnia 30 b. m. nie zarejestrują pracowników, podlegających ubezpieczeniu, ulegną przewidzianym w ustawie karom. Powołana będzie przez zakład specjalna komisja, która zbada zakłady pracy, celem stwierdzenia, czy wszyscy podlegający ubezpieczeniu zostali zarejestrowani. Komisja ta powołana zostanie zapewne z początkiem maja b. r.

Krakowskie Koło Architektów na walnem zebraniu po dyskusji na temat najżywotniejszych spraw, związanych z wyjściem nowej ustawy budowlanej i sprawy rozbudowy miasta Krakowa, określiło obszerny program działania, który poruczono nowo obranemu wydziałowi, w którego skład weszli inżynierowi-architekci: Dr. A. Szyszko-Bohusz (prezes); J. Struszkiewicz (wiceprezes); W. Wierzchowski (sekretarz); Z. Kowalski (bibljotekarz); M. Kreisler (skarbnik); F. Tadanier i S. Filipkiewicz (wydziałowi).

Wzrost kosztów utrzymania. Lokalne komisje do badania kosztów utrzymania stwierdziły następujący wzost drożyzny w marcu: w Łodzi — o 2·68%, w Poznaniu — o 1·87%, w Lublinie — o 1·72%, w Katowicach o 1·03%.

Wystawa budowlana w Moskwie. W kwietniu bież. r. otwartą została w Moskwie wielka wystawa budowlana. Wystawę organizują rady robotnicze, Komisarjat komunikacji, finansów, gospodarstwa krajowego oraz związki budowlane i Gestorg.

Wystawa obejmuje wszystkie działy przemysłu budowlanego, najnowsze zdobycze budownictwa mieszkań, budownictwa dróg i inne pokrewne działy, a będzie mieć także i dział zagraniczny. Byłoby bardzo pożądanem by polskie sfery przemysłu budowlanego zechciały ze względu na sąsiedztwo rynku rosyjskiego i bliską zawrzeć się mającą umowę handlową, zająć się tą wystawą w intetesie zapoczątkowania eksportu naszego na wschód.

Informacyj zasięgnąć można w handlowem przedstawicielstwie Sowietów w Warszawie.

Rekord budownictwa mieszkaniowego w Angiji. Przy pomocy państwa wybudowano w Anglji od marca 1926 do marca 1927 razem 217.600 domów mieszkalnych.

Niedobór mieszkaniowy z czasów. wojny został już w znacznej części pokryty w latach poprzednich przez wybudowanie 37.000 domów z 73.000 mieszkań. Ponieważ normalne zapotrzebowanie roczne mieszkań w Anglji wynosi około 100.000, dojdzie niedługo do równowagi między popytem a podażą mieszkań. Według urzędowych zestawień okazuje się, że w Anglji od czasu wybuchu wojny wybudowano jeden miljon domów.

Ponieważ subwencje państwowe w roku zeszłym otrzymał przemysł budowlany ang. przeważnie we wrześniu, przypada zatem na ten miesiąc rekordowa cyfra wybudowanych w ilości 52.261 domów.

O granice uprawnień technika o średniem wykształceniu i inżyniera. Zjazd Delegatów Polskich Zrzeszeń Technicznych w Warszawie dnia 26. maja 1927 r. wyraził życzenia, aby P. Tow. Pol. przygotowało wnioski w sprawie ustalenia uprawnień inżyniera i technika. Ponieważ Pol. Tow. Polit. uznawało już oddawna potrzebę ustawowego uregulowania uprawnień inżyniera, jak to jest przewidziane w § 2 ustawy z dnia 21. września 1922 r. w przedmiocie tytułu inżyniera, i uważało za wskazane ustalenie granicy uprawnień technika o średniem wykształceniu i inżyniera, przeto szereg specjalnych komisyj, powołanych przez Wydział Główny Tow. Pol. podjęło się niełatwego zadania wynalezienia zasadniczych podstaw w poszczególnych działach techniki, dla rozwiązania tego zagadnienia i uregulowania warunków pracy techników w Polsce. Ostateczne wnioski, zredagowane przez Prof. Zipsera, zostały imieniem Polskiego Towarzystwa Politechnicznego przedłożone Zjazdowi Delegatów Polskich Zrzeszeń Technicznych, który się odbył dnia 27. listopada 1927 r. w Sosnowcu, lecz nie uzyskały większości głosów, wskutek czego załatwienie tej doniosłej sprawy zostało odłożone na nieograniczony czas. Jak potrzebne jest ustalenie uprawnień, związanych z tytułem inżyniera, tego dowodem są liczne memorjały i skargi, wnoszone do Pol. Tow. Polit., tyczące się nadużywania tytułu inżyniera przez niepowołane osobistości.

PRZEGLĄD CZASOPISM.

„ARCHITEKTURA i BUDOWNICTWO, Warszawa, zeszyt 2 z lutego 1928 zawiera ciekawe artykuły: P. Wędziagolski „O szkołę architektury“. — „Sprzeczności w architekturze amerykańskiej“. — „W sprawie państwowej ustawy budowlanej“. — Wł. Waloński „Przepisy paryskie o budowie lokali widowiskowych“. — W. Bóbr „Nawierzchnie dróg z lepiszczem bitumicznem“. — „Konkurs międzynarodowy na projekt latarni morskiej pamięci Kolumba w San Domingo“. — Zeszyt bogato i pięknie zilustrowany.

„ARCHITEKTUR U. BAUTECHNIK“, Wiedeń, Nr. 3—5, podaje obok zwyczajnego przeglądu konkursów i przetargów, literatury i wykładów z dziedziny arch. i bud., nowych książek i czasopism, cen materj. bud., znamienny artykuł arch. Edgara Norwertha, Londyn na temat „Przemysł a architektura“, omawia budownictwo mieszkaniowe, mieszkanie jako rzecz użytkową, dom i ogród proj. arch. A. Escha, zmiany w ust. budowl. wiedeńskiej, meble wedle układu arch. A. Linschütza; stosunek arch. i inżyniera cieplnego w zdobywającym coraz bardziej zastosowanie systemie centralnego ogrzewania; prawidłową wyprawę stropów bet.-cement; zastosowanie linoleum, współzawodnictwo pomiędzy urzędnikami a wolnymi architektami i inne.

„BAU-WELT“, Berlin, Nr. 7—11 zawiera artykuły obszerniejsze o akustyce, o inżynierji w budownictwie przemysłowem, nowem szkle dla okien mieszkań ze względów hygienicznych, maszynach i narzędziach budowl. konstr. ścian i stropów, podłog. i dachowych, ogrzewaniu garażów, nowościach technicznych w bud. żelbet, i nauce tego przedmiotu w szkolnictwie zawodowem; podaje obszerną statystykę bud., rozważa kwestję przedłużenia czasu pracy, konjunktury bud. w r. 1928, obficie zaofiarowane pożyczki hipoteczne (350,000.000 zagranicznych), „objektywny“ ich rozdział i zużytkowanie; Ustawodawstwo bud. dla miast; normy dla sporządzania planów

bud., ekonomję w budown., obowiązek do odszkodowania przy rozbud. miast, zniesienie ochrony lok. w Szwajcarji ze skutkiem znacznego wzrostu liczby mieszkań i lokali przemysł. bez podwyżki czynszów, wprowadzenie z powrotem zniesionej częściowo ochrony na skutek lichwy czynszowej przy lokalach przemysłowych w Saksonji i inne.

„BAU-ZEITUNG" ÖSTERR. Wiedeń, Nr. 9—13 artykuły: Niebezpieczeństwo wytwarzania się gipsu w betonie, badanie jego części składowych, wartościowanie cementów, siła udźwigu belki żelbet., uzbrojenie „Isteg", schody żelbet, uzbrajanie ścian lekkich, prawidłowe stosowanie karbolineum, wpływ nowych materjałów bud. na architekturę i ekonomję w bud., wyzyskiwanie ale zarazem i uszlachetnianie każdej energji, mechanizacja w przem. bud., najnowsze maszyny do murowania cegłą (600—1200 szt. na godz. i 3 siły pomocnicze), uprzemysłowienie bud., targi, materjały bud., prawa wierzycieli do właścicieli nadbudow, amortyzacja pożyczek na przykładach (plany), ograniczenie wwozu proj. bud. do Czechosłowacji i inne.

„CZASOPISMO TECHNICZNE", Lwów, Nr. 4—7 z 1928 r. zawiera: Inż. A. Born „Pomiary wielkości wleczenia materjału na dolnej Wiśle" (dokończenie). — Prof. I. Drexler „Pomysł przekształcenia ulicy Marszałkowskiej we Lwowie" (dokończenie) — Nr. 5-ty: Inż. A. Chmielowiec „Linje wpływowe naprężeń drugorzędnych". — Prof. Dr. L. Grabowski „O odwzorowaniach płaskich wiernokątnych elipsoidy obrotowej, w których pewien wybrany południk odwzorowuje się jako linja prosta (oś x-ów). — Prof. Dr. W. Teisseyre: „O stosunku geologji ekonomicznej do nauk technicznych i o niektórych potrzebach jej zastosowania w Polsce. — Inż. Szachtmajer „Jesienny pochód lodów z r. 1927". — Prof. E. Hauswald „Prace Międzynarodowego Zjazdu Organizacji i Administracji w Rzymie". — Nr. 7. Prof. E. Hauswald: „Produkcja kolejna lub ciągła". — Dr. W. Wrażej „Metalografja i uszlachetnienie żeliwa". — Dr. inż. prof. A. Rożański Sprawozdanie Komitetu ekspertów Ligi Narodow o drogach wodnych i portach morskich Polski, o osuszeniu Polesia i o zaopatrzeniu Górnego Śląska w wodę do picia. — Iuż. J. Nechay „Mechaniczna Stacja doświadczalna Politechniki Lwowskiej na usługach przemysłu budowlanego". — Wiadomości z literatury technicznej i inne.

„ECHO" POWSZECHNEJ WYSTAWY KRAJOWEJ w roku 1929 w Poznaniu Nr. 4 z kwietnia 1928 zawiera między innymi: „Jak się przygotowuje Poznań do Wystawy w r. 1929". — „O stosunek Rządu do Powszechnej Wystawy". — „Obecny stan prac budowlanych P. W. K." — „Ochrona przeciwpożarowa na P. W. K." „Przemysł drzewny P. W. K." — i t. p.

„GAZETA PRZEMYSŁOWO-RZEMIEŚLNICZA", Warszawa Nr. 6—7 z 1928 r. omawia: braki nowej akcji kredytu, — historyczny pogląd na rozwój techniki, — egzaminy czeladnicze, — nierdzewiejącą stal, — kto jest zwolniony od płacenia podatku obrotowego, — nową ustawę budowlaną, — umowę o pracę robotników, — obecny stan ruchu budowlanego — i inne.

„GŁOS PRACY POLSKIEJ", Warszawa Nr. 12—16 z 1928 zawiera: „Przebudowa Państwa". — „Zmiany w różnych krajach świata". — „Nierozstrzygnięta walka strejkowa w Niemczech". — „Kryzys produkcji w Rosji Sowieckiej". — „Katastrofalne bezrobocie w Ameryce". — „Konkurs Głosu Pracy Polskiej: Dniówka, Akord czy Premja?" — „Kapitał a praca". — „Rząd a ustawodawstwo społeczne" — bardzo ciekawe odpowiedzi na powyższy konkurs, większość przemawia za premją. — „Choroba Kas Chorych", stosunki pod rządami komisarzy w Kasach chorych znacznej ilości miast Polski. — „Program i wyniki konferencji sprawy „pokoju w produkcji" w Anglji, powstanie Centralnego Wydziału Pracy" w Londynie z naczelnem zadaniem obmyślania sposobów wprowadzenia dobrych stosunków między robotnikami i przemysłowcami na podstawie stałego i bezpośredniego wzajemnego porozumiania się a bez mięszania się do tych stosunków Rządu i t. d.". — „Budowa domu szkolnego ze szkła w Berlinie". — „Płace robotnicze w zwierciadle rzeczywistości". — „Nowe ustawy, które powinien znać każdy robotnik" i inne.

„MIASTO POLSKIE", Warszawa Nr. 12—16 z 1928 roku zawiera: „Uwagi krytyczne w stosunku do nowowydanego prawa budowlanego w odniesieniu do przepisów jakiemi interesują się szczególnie właściciele realności". — „O udział miast polskich w Międzynarodowej Wystawie Mieszkaniowej w Paryżu". — „Czy inwestycje miejskie należy przeprowadzać z podatków czy z pożyczek". — „Mechaniczne oczyszczanie Warszawy". — „Podwyższenie oszacowania budowli przymusowo ubezpieczonych". — „O kredyty budowlane". — „Przepisy o rusztowaniach w Warszawie". — „Katastrofa budowlana w Warszawie". — „Obniżenie oprocentowania pożyczek remontowych". — „Ubezpieczenia budowli w stolicy". — „Bank Gospodarstwa Krajowego regulatorem produkcji i cen cegły". — „Modyfikacja projektu Min. Rob. Publ." — Inwestycje miast" i inne.

„POLSKI PRZEMYSŁ BUDOWLANY", Warszawa Nr. 3 z 1928 r. zawiera: „Kielnia i kądziel". — Łodzia „Łódź, siedemset lat istnienia i sto lat rozwoju". — Tadeusz Jan Żmudziński „Samorząd m. Łodzi". — „Nie opłaca się budować" (wywiad z Prezesem Oddziału Łódzkiego Stow. Zaw. Przem. Budowl. inż. J. Holcem). — „Niektóre bolączki przemysłu budowlanego". — Inż. J. Leszczyński „Łódzka architektura". — „Rozbudowa Łodzi i jej potrzeby terenowe". — „O budowę domów robotniczych w Łodzi". — „Sprawa mieszkaniowa w Łodzi". E. Rosset, naczelnik wydz. statystycznego Magistratu m. Łodzi „Magistrat przystępuje do realizacji planów budowlanych". — „Walczmy z drożyzną materjałów budowlanych". — „Recepta na specyfik przeciw bolączce mieszkaniowej". — „Pomnik Tadeusza Kościuszki w Łodzi". — „Państwowa Szkoła włókiennicza w Łodzi". — „Kanalizacja i wodociągi m. Łodzi". — Inż. techn. St. Skrzywan, naczelny inżynier Wydziału kanalizacji i wodociągów m. Łodzi". — „Łódź pod względem zdrowotnym (wczoraj — dziś — jutro)". — Dr. A. Starzyński, insp. sanitarny m. Łodzi „Stan obecny bruków w m. Łodzi; Plantacje miejskie w Łodzi; Miejska galerja sztuki w Łodzi". — M. Dienszl-Dąbrowa „Łódzkie Archiwum Akt Dawnych; Bibljoteka publiczna w Łodzi (stan obecny i zamierzenia na przyszłość; Łódź nie chce korzystać z kredytów budowlanych (wywiad z dyr. Banku Gosp. Kraj. p. Ruckgaberem); Inicjatywa prywatna w budownictwie mieszkaniowem w Łodzi; Konjunktura budowlana (przed rozpoczęciem sezonu). — Ign. Chabielski Statystyka działalności i frekwencji teatru miejskiego w Łodzi (za pierwsze półrocze sezonu); Wystawa Krajowa w Poznaniu". — Inż. W. Polkowski „Obniżenie kosztów budowy". — S. Promaszko „Jak zażegnać głód mieszkaniowy w Polsce?" — Inż. W. Ostrowski „Amerykańskie ruchome rusztowania murarskie". — Budowniczy L. Suszycki „Polski Instytut wodociągów i kanalizacji", „Utrata ciepła w domach mieszkalnych". — Bud. J. Noworyta „Nowoczesne bruki"; Inż. W. Bóbr „Rejestracja placówek polskiego przemysłu budowlanego (ankieta)". — „Domy budowane systemem: „Szybko, pięknie i niedrogo". — Notowania giełdowe i inne.

„PRZEGLĄD MIERNICZY", Warszawa Nr. 3 z r. 1928 zawiera: Prof. E. Warchałowski „Triangulacja m. Warszawy". — Inż. K. Kasiński, Dyr. Dep. M. R. R. „Działalność Ministerstwa Reform Rolnych i urzędów ziemskich w okresie czasu od r. 1918 do r. 1927". —

Inż. St. Jachimowski „Nomografja i jej zastosowanie w geodezji“ (c. d.). — K-i „Reforma szkolnictwa mierniczego w Czechosłowacji“ i inne.

„ROBOTNIK BUDOWLANY“, Kraków Nr. 4 z r. 1928 zawiera: „Jak należy rozumieć organizację“. — „Przeszło 88 miljonów przeznacza rząd na nadzwyczajne inwestycje państwowe“. — „Straszna katastrofa budowlana w Warszawie“. — „Co wpływa na wydajność pracy robotnika“. — „Zmiana ustawy o ochronie lokatorów“. — Ruch cennikowy i inne.

„RZEMIEŚLNIK“, Grudziądz, Nr. 15 podaje sprawozdanie ze zjazdu prezesów i syndyków izb rzemieślniczych zachodniej Polski w Katowicach, 17/III. 1928 r., omawia krytycznie katastrofę budowlaną przy budowie wodociągów i kanalizacji w Warszawie, stanowisko rzemiosła wobec niejasnych przepisów o kształceniu uczniów, szkołach dokształcających, formalności przy uchwaleniu i zatwierdzeniu nowych statutów cechowych (nie potrzeba uprzedniej uchwały likwidacji), spekulację w mat. bud. i in.

„SZKOŁA ZAWODOWA“, Org. Stow. Naucz. i Przyj. Dokszt. Szk. Zaw., Poznań, podaje znakomite artykuły z dziedziny szkolnictwa i jego stosunku do rzemiosła i przemysłu, o przygotowaniu umysłowości młodzieży szkolnej do wyboru zawodu, o idei wolności w ustawodawstwie przemysłowem i in.

„TECHNICZNI WISTY“, Lwów, zeszyt 1 z 1928 r. zawiera: Dr. O. Smakuła „Nowe wydoskonalenia dynamomaszyn“. — Przegląd techn. literatury z różnych działów i inne.

„WIADOMOŚCI RZEMIEŚLNICZE“, Kraków Nr. 13—14 z 1928 r. omawia nową ustawę budowlaną, — „Kredyty budowlane Banku Gospodarstwa krajowego“. — „Umowa o pracę robotników“. — „Rozbudowa Państwowych Szkół Przemysłowych“ i inne.

„WOŁYŃSKIE WIADOMOŚCI TECHNICZNE“, Łuck, Nr. 4 z 15 kwietnia 1928, zawiera: Inż. B. Bosiacki „Kwestja fachowych sił inżynierskich na Polskich Drogach Wodnych Wschodnich“, — w kronice: przetarg na budowę elektrowni w Krzemieńcu; inwestycje budowlane na Wołyniu; sprawa wodociągu w Łucku; budowa Gimnazjum Państwowego w Łucku; pomiary m. Łucka; inwestycje miejskie w Horochowie; i inne.

„ZWIĄZKOWIEC POLSKI“, Katowice Nr. 5—6 z 1928 r. omawia nowe prawa budowlane jednolite dla całego Państwa, — starania o poprawę zarobków budowlarzy na Śląsku, — co będzie budował Magistrat Warszawski, — sądy pracy, walkę z drożyzną cegły, — bezpieczeństwo w pracy, — ożywienie ruchu budowlanego w Gdyni, — wnioski Komisji ankietowej, — o obniżenie kosztów budowy i inne.

„ŻYCIE TECHNICKIE“, Lwów Nr. 2 i 3 z lutego i marca 1928 zawiera: Inż. J. Mikuła „Żelbetowe mosty drogowe“ (ilustr.). — F. B. Markowski „Dwory Ziemi Lwowskiej“ (ilustr.). — Inż. M. Gött „Zakresy działania Zarządów miast“. — T. J. Jakimowicz „Pierwszy krajowy konkurs awionetek“. — „Budowa Sanatorjum przeznaczonego dla leśników w Worochcie“. — D. Längauer „O zimnem spalaniu węgla“. — „Konkurs na prace naukowe“. — „Obraz sytuacji Polski we współrzędnych ortogonalnych“ (wykład wicepremiera prof. K. Bartla). — Inż. St. Bac „Na starą nutę“. — Inż. Bł. Roga „Chemiczny Instytut Badawczy w Warszawie“. — Inż. T. Kluz „Metoda punktów stałych“. — „Kopuła w budownictwie nowoczesnem“ i inne.

BIBLJOGRAFJA.

Przegląd piśmiennictwa obcego: Baldauf J. C. u. R. Pietzsch: Leitfaden für das Bauzeichnen mit Zeichenschlüssel für Hochbauten. Verf. f. d. Unterricht in allen Klassen d. Baugewerkschulen, 4 verb. Aufl. (IV, 84 S'') gr. 8⁰, Rm. 3·—; Bartschat J.: Sommer und Ferienhäuser, Wochenendhäuser. Deutsche Wohnweisen: Neue Kleinhäuser von Professor Poelzig, Professor Riemerschmidt u. a. Architekten (48 S.) 40, Rm. 4·20; Eigenheim: Wie erhalte ich ein solches? (47 S.) gr. 8⁰, Rm. 2·80; Evers W.: Heimstätten. Orig. Entwürfe von Ein-, Mehrfamilienhäusern u. Gruppenbauten f. Stadt, Siedlg. u. Land, sowie von Anwesen u. Vorschlägen zur Erweiterung von Gartenhäsern zu Kleinwohngn. (VIII. S. 32 Taf. (24⁰). Rm. 6·—; Fölster: Wohnhaus. Eine Bauanleitung zur prakt. Ausführg. in d. Lehmstampfbauweise (40 S. 1 Pl.) 8⁰. Rm. 1·60; Gempe E.: Elemente des Vorrichtungsbaues. (IV, 132 S. m. 727 Textab. gr. 8⁰), Rm. 6·75, opr. 7·75; Isenberg H.: Werkstoffkunde für Maler mit bes. Berücks. d. Prüfg. d. Werkstoffe (4 Aufl. (76 S.) kl. 8⁰, Rm. 1·50; Jürgel P.: Die Herstellung der Klinker insbes. der Pflasterklinker (42 S.) 8⁰, opr. Rm. 3·50. — (Księgarnia Trzaska, Evert & Michalski, Warszawa, Krakowskie-Przedm. 13, Hotel Europejski).

Wydawca: Stowarzyszenie przemysłowe budowniczych we Lwowie. Odpowiedzialny redaktor: Dr. Juljusz Stachy.
Pierwsza Związkowa Drukarnia we Lwowie, ul. Lindego l. 4.

Odbitka z czasopisma „Budowniczy“ Nr. 5 z dnia 1 maja 1928 r.

Cennik materjałów budowlanych

w złotych

z 1 maja 1928 roku.

O ile nie jest podane wyraźnie inaczej a mianowicie: na budowie (w skróceniu = n. b.), loco stacja załadowcza (w skróceniu = l. st. z.) — natenczas rozumieć należy ceny podane jako loco skład (fabryki)!

A. Do robót murarskich:

Cegła palona ręczna i maszynowa za 1000 szt. 80·— 90·— wzwyż, n. b. od 110·— [1]) wzwyż, *dtto* dęta za 1000 szt. 130·—, n. b. od 140·— wzwyż, *dtto* szamotowa krajowa za jedną sztukę od —·30 do —·70, n. b. od —·33 do —·73. *Piasek* żółty za 1 m^3 n. b. 5·50, *dtto* biały 7·—, *dtto* rzeczny prowinc. 22·—. *Wapno* palone za 1000 *kg* 40·—, n. b. 45·—, *dtto* gaszone n. b. 1 m^3 35·—. *Gips* murarski marki „Łopuszka“ za 1000 *kg* loco wagon Lwów 60·—, n. b. 80·—, *dtto* sztukatorski za 100 *kg* loco wagon Lwów 6·30, n. b. 8·50. *Gipsowe dyle* (Izolit) 6 *cm* grub. za 1 m^2 5·20 [2]) do 5·60. *Szuter* tłuczony za 1 m^3 16·—. *Maty* trzcinowe sufitowe za 1 m^2 —·17, n. b. —·19. *Płyty* korkogipsowe (loco m. Lwów) za 1 m^2 do 100 *m* 5·60, do 1000 *m* 5·20, od 2000 do 3000 *m* 4·80, *dtto* posadzkowe kamionkowe (loco m. Lwów) 1 m^2 21·50, *dtto* 2-kolorowe 1 m^2 23·50 [3]), *dtto* ścienne glazurowane Hardtmuth za 1 m^2 29·—. *Kamień* łamany, l. st. z. za 10.000 *kg* 46—56·—. *Ścianki* koro-gipsowe (korolity) lane, n. b. za 1 m^2 5·20. *Płyty* trzcinowe „Berbeka“ loco Lwów za 1 m^2 Nr. II. 3·25, Nr. IV. 4·—, Nr. VI. 5·—. *Dreny* za 1000 sztuk 4 *cm* 68·—, 5 *cm* 75·—, 6 *cm* 94·—, 8 *cm* 132·—, 10 *cm* 193·—, 13 *cm* 330·—, 15 *cm* 440·—.

B. Do robót betonowych:

Cement w beczkach za 200 *kg* 21·30 loco wag., n. b. 22·65, *dtto* w workach za 100 *kg* 9·95. *Szuter* rzeczny sztychówka 35·— za 10.000 *kg* loco wag. Sambor. *Żwir* raz rafowany n. b. za 10.000 *kg* 125·—, *dtto* 2 razy rafowany n. b. 130·—, *dtto* wysiewki sztychówka n. b. 120·—. *Stopień* betonowy bez osadzenia 1 *mb.* 12·—, *dtto* terrazowy bez osadzenia za 1 *mb.* 17·—. *Posadzki* terrazowe poziome za 1 m^2 12·— [4]), *dtto* pionowe za 1 m^2 24·—. *Krawężnik* betonowy $^{18}/_{25}$ za 1 *mb.* 5·00, *dtto* surowe loco wagon kamieniołom Jaremcze 7·00. *Rury* betonowe za szt.: 15: 2·50, 20: 3·00, 30: 5·—, 40: 8·—, 50: 10·—, 60: 14·—. *Marmurek* do terraza za 100 *kg* 20·—. *Posadzka* ksylolitowa za 1 m^2 9·50. *Chodnik* z płyt betonowych i krawężników kompl. wykonany za 1 m^2 11·00. *Krawężniki* 25 *cm* wys. za 1 *mb.* 5·—. *Płyty* chodnikowe za 1 m^2 7·00.

[1]) Na skutek chwilowego braku zapasów. — [2]) Loco Lwów. — [3]) Czeskie białe 24·— zł. — [4]) Podkład 6·00 (drobne powierzchnie do 15·—).

C. Do robót kamieniarskich:

Cokołowy kamień (tarnopolski) za 1 m^2, n. b. 48·—. *Stopień* blokowy za 1 *mb.* 25·—, n. b. 27·—, *dtto* profilowany za 1 *mb* 33·—, n. b. 35·—, *dtto* podcięty prof. za 1 *mb* 36·—, n. b. 45·—. *Krawężnik* kam. za 1 *mb* 24·—, n. b. 25·—. Obrob. kam. z prof. za 1 m^3 650·—, n. b. 710·—.

D. Do robót ciesielskich:

(ceny za 1 m^3 wzgl. 1 m^2 w detajlicznej sprzedaży franco skład).

Belki cios. sosnowe od 18×21 *cm* zwyż i 3—6 *m* długości 130·—, *dtto* rżnięte 145·—. *Kantówka* ciosana sosnowa do 16×18 *cm* i 3—6 *m* dług. 96·—, *dtto* rżnięta 135·—, *dtto* ciosana sosn. do 16×18 *cm* i od 6 *m* zwyż 115·—, *dtto* rżnięta 140·—. *Okrąglaki* sosnowe do 8 *cm* grubości w odczubie i do 8 *m* dług. 65·—, *dtto* do 16 *cm* grub. w odczubie ponad 8 *m* dług. 75·—. *Deski* budowl. sosn. 20 i 26 m/m grub. 3—6 *m* dług. od 16 *cm* szer. zwyż 125·—, *dtto* 33, 40 i 52 m/m grub. 3—6 *m* dług. 136·—, *dtto* jodłowe 13 m/m grub. 3—6 *m* dług. od 10 *cm* szer. zwyż 130·—, *dtto* 20 m/m grub. 125·—, *dtto* 26, 33, 40 i 52 m/m grub. 3—6 *m* dług. od 16 *cm* szer. zwyż 115·—, *dtto* sosnowe podł. na pióro i wpust 26 m/m grub. 5·50, *dtto* 33 m/m grub. 6·00, *dtto* 40 m/m grub. 7·50, *dtto* podłogowe świerkowe 26 m/m grub. 5·00, 33 m/m 5·50, 40 m/m 7·—. *Łaty* jodłowe $^{33}/_{50}$ i $^{40}/_{50}$, 3—6 *m* dług. 130·—. *Rygle* sosnowe z kantówki ciosanej przerżniętej na pół, 3—5 *m* dług. do 8/16 *cm* przekroju 95·—, *dtto* od 6 *m* zwyż 125·—, *dtto* sosnowe przerżnięte z kantówki ciosanej na krzyż 3—5 *m* dług. 105·—, *detto* od 6 *m* zwyż 135·—, *dtto* rżnięte jodłowe 8/8 *cm*, 3—6 *m* dług. 130·—, *dtto* sosnowe 140.—.

E. Do robót blacharskich:

Blacha pocynow. Nr. 10 (loco Lwów) 100 *kg* 114·—, *dtto* Nr. 11 115·—, *dtto* cynkowa Nr. 12 za 100 *kg* 240·—, *dtto* czarna 100 *kg* 95·—.

F. Do robót pokrywowych:

Dachówki betonowe 1000 *szt.* 125·—, n. b. 130·—, *dtto* palone (wyrobu Kołomyjskiego) loco wag. fabr. 180·—, n. b. 196·—, *dtto* palone ciągn. (wyr. Tarnów) 170·—, n. b. 186·—, *dtto* palone dwufelc. (wyr. Lwów) 170·—,

n. b. 180·—, *dtto* palona tłoczona (15 sztuk na 1 m^2) z cegielni S. A. „Pezet“ w Gródku Jagiellońskim 195·— za 1000 sztuk loco stacja załadowcza, zaś 185·— loco stacja Lwów. *Karpiówki* 1000 *szt.* palone 99·—, n. b. 119·—. *Gąsior* palony jedna szt. —·70, n. b. —·75. *Płyty* eternitowe za 1000 sztuk płyt, (9·18 na 1 m^2) loco wag. fabryka 510·—, (przewóz Lublin-Lwów za 1 szt. 2 gr. bez zob.). *Papa* dachowa Kuźnickiego Nr. 80 waga 50 *kg* 1 *rul.* loco wag. fabr. 11·75, *dtto* Nr. 100 waga 40 *kg* 9·75, *dtto* Nr. 120 wag. 36 *kg* 8·20, *dtto* Nr. 150 wag. 32 *kg* 7·40, *dtto* Nr. 150/II. wag. 30 *kg* 6·75, *dtto* Nr. 150/III. 25 *kg* 6·—, „Koriolit“ Nr. I. wag. 22 *kg* 18·50, *dtto* Nr. II. wag. 18 *kg* 17·50 (przewóz przez Oświęcim-Lwów za wag. 15 ton 470·— bez zobow.).

G. Do robót stolarskich:

Deski sosnowe I. kl. 1 m^3 180·— do 190·—, *dtto* świerkowe I kl. 1 m^3 180·— do 190·—, *dtto* dębowe I kl. 1 m^3 280·— do 320·—, *dtto* dębowe II kl. 1 m^3 210·— do 260·—. *Brusy* sosn. i świerkowe 1 m^3 160·— do 179·—. Deski i brusy jasionowe = jak dębowe, Brusy bukowe 160—180. *Klej* (loco Lwów) 1 *kg* 3·20. *Listwy* przyścienne dębowe 1 *mb* n. b. 0·70. *Deszczułki* dęb. I kl. 1 m^2 n. b. 12·50, *dtto* II kl. n. b. 12·00, (bez układ.). *Okno* podw. 8-mio skrzydł. z futr. zamykane do wewnątrz na budynku z dopasow. mierzone w świetle futryny 1 m^2 n. b. 45—50 zależnie od ilości sztuk. *Skrzydło drzwiowe* sosnow. lub świerk. z drzewa grub. 52 m/m 1 m^2 n. b. 25·—, *dtto* 40 m/m grub. 20·—. *Futryna* $^8/_{15}$ *cm, mb.* n. b. 4·20, *dtto* $^8/_{10}$ *cm, mb.* 3·70. *Opaska drzwiowa* do 15 *cm* szeroka *mb.* n. b. od 2·50 do 3·60 zależnie od zdob. i grub. *Szpalet* do drzwi z drzewa 40 m/m 1 m^2 n. b. 20·—, *rama do szpaletu* $^5/_{10}$ *cm* n. b. *mb.* 3·20, *drzwi szpongowe* z drzewa 40 m/m grub. 1 m^2 n. b. 18·—.

H. Do okucia okien i drzwi.

Zatrzask wiatrowy 1 szt. —·75. *Haczek* wiatrowy 25 *cm* 1 szt. —·55. *Guzik* ochronny mosiężny 1 szt. —·70. *Zakrętka* z konikiem gałka mosiężna 1 szt. —.36, *dtto* gałka żelazna —.26, *dtto* językowa półoliwka mos. 1 szt. 1·80, *dtto* kociagłówka oliwka mos. 1 szt. 2·60. *Paskwil* oliwka mos. 1 szt. 3·60. *Zamek* wpuszczany 1 szt. 3·60 do 5·—, *dtto* skrzynk. średni 1 szt. 5·—, *dtto* zatrzask. 1 szt. 2·80—3·—. *Listwa* deszczowa 1 *kg* —·74. *Zawiasy* Bommery Nr. 40 para 27·—, *dtto* pasowe 1 *kg* 1·10, *dtto* francuskie 1 szt. Nr. 10 —·25, Nr. 13 —·35, Nr. 16 —·70, Nr. 20 1·35. *Narożniki.* 100 szt. Nr. 3 4·25, Nr. 4 4·90, Nr. 5 5·25. *Zasówki* do okien gałka mosiężna para 2·30, *dtto* gałka żelazna 1·25. *Zasuwy* do drzwi wpuszczane para 1·80, *dtto* do bram wpuszczane para 6·00—14·00, *dtto* do drzwi na wierzch para 1·20—14·—. *Klamki* żelazne z szyldami para 2·30—7·00, *dtto* mosiężne z szyldami para 4·50—20·—.

I. Do robót szklarskich:

Szyby za 1 m^2 do okien grubości $^4/_4$ tj. około 2 m/m, w oryginalnych skrzyniach 4·45, *dtto* j. w. przy odbiorze pojedynczych szyb w miarę zapasów 5·35, *dtto* grubości $^6/_4$ tj. około 3 m/m w oryginalnych skrzyniach 8·—, *dtto* j. w. przy odbiorze pojedynczych szyb w miarę zapasów 9·60, *dtto* ornamentowe i katedralne białe oraz prążkowane 11·25, *dtto* j. w. kolorowe 13·25, *dtto* matowe 14·—. *Kit* pokostowy 1 *kg* 1·10, *dtto* miniowy 1 *kg* 1·50. Za cięcie szyb nieprostokątnych i prostokątnych liczy się odpowiednio do ryzyka i pracy.

a) Kwadraturę szkła oblicza się według norm fabrycznych tj. w parzystych centymetrach, *b)* przy oszkleniach okien nowych, wymiar w świetle futryny, *c)* przy oszkleniach okien starych, miara we felcu z doliczeniem 25% za odcinki, *d)* przy szybach nieprostokątnych podług największej powierzchni. *Oszklenia* tj. robocizna z dodaniem kitu i gwoździ w warsztacie własnym 1·80, *dtto* j. w. poza obrębem warsztatu 2·50. Uwaga: O ile strona dostarcza swoje własne szkło, to *oszklenie* oblicza się jak wyżej, jednak robotę wykonuje się bez gwarancji za szkło. Przy oszkleniach konstrukcji dachowej i okien żelaznych, oraz robotach wykonywanych na drabinie, jak również szyb lustrowych do portali, koszta robocizny podwyższają się odpowiednio do rodzaju i trudności wykonania tychże.

J. Do robót zduńskich:

Kafle kolorowe ciemne czeskie 1 szt. 1·80, *dtto* j. w. krajowe 1·—, *dtto* jasne 1·16, *dtto* kuchenne jasne 1·28, *dtto* kolorowe jasne czeskie 1 szt. 1·80, *dtto* j. w. krajowe 1·20, *dtto* białe czeskie 1 szt. 3·00, *dtto* Skawina 2·40—2·60. *Materjał z robocizną i z dodatkami* na budowie kafle krajowe jasne 2·25, ciemne 2·—, *dtto* czeskie 3·50, *dtto* białe Hardtmuth 5·20, Skawina 4·70. *Dzwiczki* poniklowane garn. 1 szt. od 15·— do 34·—. *Kociołek* biały z miedz. licem 1 szt. 25·50. *Ruszt* 1 *kg* —·55.

K. Do okucia kuchen i pieców:

Płyty kuchenne 100 *kg* 60·—. *Pieczarnik* zwykły 1 szt. 6·—, *dtto* lepszy 1 szt. od 8·50 do 13·—. *Kociołek* z blachy pocynk. 1 szt. 16·—. *Futerał* 1 szt. od 4·— do 8·—. *Opaska* kuchenna kuta 1 szt. 13·90, *dtto* prasowana 1 szt. od 3·— do 6·—. *Lufcik* kuchenny prasow. 1 szt. —·70. *Ruszt* lany $^{15}/_{21}$ 1 szt. 1·20. *Rura dymowa* 1 szt. 1·50 do 4·—, *dtto* z kolankiem i kluczem 1 szt. 4·—. *Wentylator* żaluzjowy 15×15 1 szt. 6·50, *dtto* 15×25 8·50, *dtto* 30×30 13·—. *Drzwiczki* blaszane kuchenne 1 szt. 1·70 do 3·50, *dtto* hermetyczne czarne garnitur 6·—, *dtto* poniklowane garnitur 15·—, *dtto* wyciorowe pojedyncze 1 szt. 2·60, *dtto* wyciorowe podw. 1 szt. 2·80.

L. Materjały żelazne (ceny za 100 *kg*).

Blacha pocynkowana 114·— do 116·—, *dtto* żelazna 75·— do 96·—. *Dźwigary* 45·—. *Żelazo* sztabowe 45·— (cena zasadnicza), *dtto* okrągłe ponad 13 m/m średn. 49·50, poniżej 13 m/m śred. 59·—, *dtto* fasonow. do okien 45·—. *Walcówka* w buntach 54·— (cena zasadnicza). *Kątówka* 45·— (cena zas.). *Drut* palony 85·— do 100·—. *Gwoździe* zwykłe 85·— do 88·—, *dtto* sufitowe 180·—, *dtto* papowe 140·—.

M. Materjały do różnych robót:

Papa izolacyjna Kuźnickiego wag. fabr. 2·25 i 1·85 1 m^2, *dtto* dachowa 7·— do 12·— za rulon 10 m^2. *Asfalt* sztuczny (netto) 100 *kg* 16·—, *dtto* naturalny 30·—, *Ter* gazowy 1 *kg* —·45, *Karbolineum* 1 *kg* —·45. *Gudron* naturalny „Trynidat“ 100 *kg* 75·—, *dtto* sztuczny 100 *kg* 40·—. *Płyty* izol. do fudamentów 5 m/m 1 m^2 1·80.

Cennik płac godzinowych

ustalonych z ważnością od dnia 22 sierpnia 1927 roku:

Płace godzinowe:

Murarz lub cieśla ukwalifikowany	maximum	1·50	zł.
„ „ „ „	minimum	1·10	„
Pomocnik	maximum	0·75	„
„	minimum	0·55	„
Kobieta lub chłopak		0·45	„

Odtąd regulowanie cennika odbywa się na razie raz na miesiąc na podstawie komunikatów Komisji do badania zmian kosztów utrzymania Głównego Urzędu Statystycznego w Warszawie. (Z końcem marca 1928 wynosi różnica w stosunku do cennika z 22/8 1927 — plus 1·2%).

Pierwsza Związkowa Drukarnia we Lwowie, ul. Lindego 4.

ROK ZAŁOŻENIA 1888.

znak fabryczny

TELEFON Nr. 62.

EMIL KUŹNICKI SPÓŁKA AKCYJNA

FABRYKA TEKTURY DACHOWEJ, PRODUKTÓW CHEMICZNYCH I ASFALTU

OŚWIĘCIM (Wojew. Krakowskie)

Fabryka filjalna w Sosnowcu, ul. Sobieskiego 7 (tel. Nr. 474)

poleca znane z pierwszorzędnej jakości wyroby, a mianowicie:

Papa dachowa smołowcowa piaskowana i niepiaskowana,
Papa asfaltowa izolacyjna posypana trocinami, żwirem lub korkiem,
Płyty izolacyjne specjalne z wkładką filcu angielskiego,
Smoła kamienno-węglowa preparowana (lakier dachowy),
Karbolineum do impregnowania drzewa,
Lepnik (cement drzewny) t. zw. klebemasa,
Lakier do żelaza zwyczajny i szybkoschnący,
Lakiery kolorowe do malowania dachów papowych,
Masa koriolitowa do konserwowania dachów krytych papą specjalną,
Asfalt rodzimy (mastix) i sztuczny w bryłach,
Goudron naturalny „Trinidad“ i inne bitumy zagraniczne,
Goudron smołowcowy i asfalt do izolowania ścian,
Christol „A“ do smarowania dachów papowych tylko co 5 lat,
Christol „D“ kit włóknisty do uszczelnienia starych popękanych dachów papowych,
oraz wszelkie przybory do pokryć dachowych.

„Koriolit“ specjalna papa asfaltowa, wolna od smoły i bezwonna, niewymagająca konserwacji (smołowania) ani po sporządzeniu pokrycia ani też przez szereg lat. Z tego powodu zastosowanie tego materjału korzystniej się kalkuluje od papy piaskowanej. „KORIOLIT“ jest trwały, nieprzemakalny i odporny na ogień przenośny.

Wykonywamy przez fachowo wyszkolone siły:

Krycie dachów papą smołowcową i specjalną „KORIOLIT“ na gładko, na listwach trójkątnych, t. zw. podwójnie klejone i przez wprasowanie żwirku
Asfaltowanie ulic, chodników, peronów, podworców i t. p.
Izolację mostów, wiaduktów, przepustów, piwnic, murów fundamentowych, ścian wilgotnych i t. p.
Obijanie ścian i sufitów.

Nasze papy zostały urzędownie zbadane i jako ogniochronne uznane. Towarzystwa Asekuracyjne przy ubezpieczeniach od ognia stosują premję ustaloną dla materjałów twardych.

Oferty i próbki na żądanie.

PRACOWNIA ŚLUSARSKA
W. NEHREBECKI - B. WERESZCZAK

Lwów, ul. Leona Sapiehy 83

wykonują wszelkie roboty budowlane.

SCHODY SCHODY

z kamienia sztucznego dostarcza wagonowo

BRATTEL i DECET

FABRYKA WYROBÓW CEMENTOWYCH
LWÓW, UL. ZIELONA L. 73, Tel. 20-78.

FABRYKA
WYROBÓW DRZEWNYCH i PARKIETÓW
ARTUR FALTER

we Lwowie, Źródlana 11, Tel. 12-74

wyrabia:

Deszczułki posadzkowe, podłogi miękkie, drzwi, okna, listwy kielowane, opaski profilowe.

Przyjmuje również materjały surowe do wysuszenia w suszarniach specjalnie na ten cel urządzonych.

ZAKŁAD DLA REPRODUKCJI PLANÓW TECHNICZNYCH
A. KOWALSKI

Lwów, Piłsudskiego 11 a, telefon 10-15,

wykonuje

szybko, tanio i dokładnie odbitki z matryc tuszowych, różu indyjskiego i ołówkowych, metodą suchą bez skurczy, jak również i negrografją.

Prosimy żądać ofert i próbek.

Prosimy o wyrównanie zaległości za prenumeratę i ogłoszenia.

Administracja „Budowniczego“.

Wydawca: Stowarzyszenie przemysłowe budowniczych we Lwowie. Odpowiedzialny redaktor: Dr. Juljusz Stachy.

Pierwsza Związkowa Drukarnia we Lwowie, ul. Lindego l. 4.